

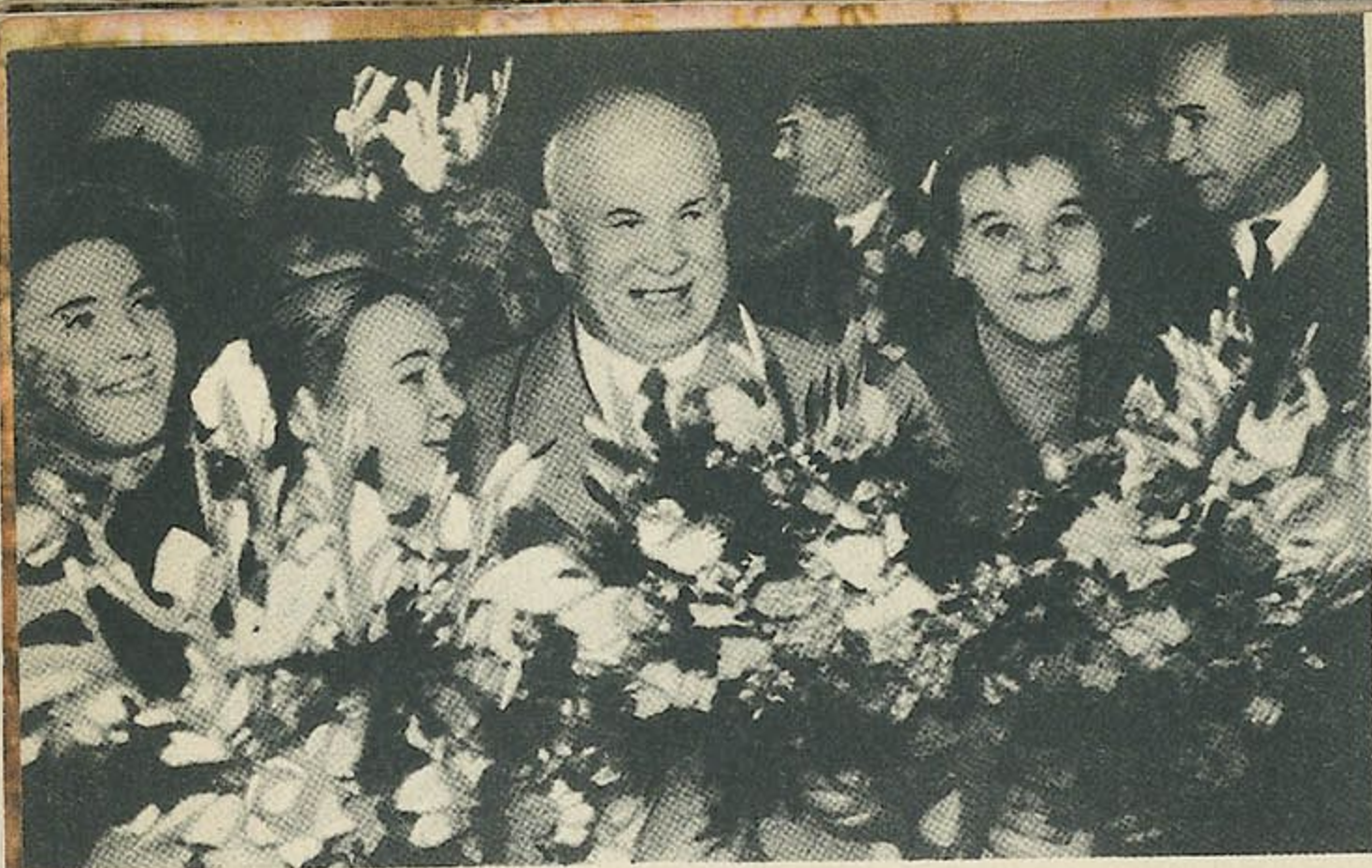

РАБОТНИЦА і СЯЛЯНКА

№ 11 + прилож.

ЛІСТАПАД

1959

Провады М. С. Хрушчова на Унуайскім аэрадроме.

Заклік да міру і дружбы

ДЗЯРЖАЎНАЕ выдавецтва палітычнай літаратуры выпусціла ў свет масавым тыражом кнігу «Жыць у міры і дружбе! Знаходжанне Старшыні Савета Міністраў СССР М. С. Хрушчова ў ЗША. 15—27 верасня 1959 г.».

У гэтай цікавай кнізе сабраны матэрыялы аб гістарычным візіце кіраўніка Савецкага ўрада ў Злучаныя Штаты Амерыкі, які ўскалыхнуў усю сусветную грамадскую. Тут змешчаны паведамленне аб згодзе кіраўнікоў дзвюх вялікіх дзяржаў абмяняцца візітамі, тэлеграмы, справаздачы аб паездцы М. С. Хрушчова па ЗША і яго прамовы, гутаркі, выступленні — на пасяджэнні Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, на тэлебачанні, на мітынгу працоўных Масквы, паведамленні аб прэс-канферэнцыях, пасланні, сумеснае савецка-амерыканскае камюніке і іншыя матэрыялы.

Знаходзячыся ў Злучаных Штатах Амерыкі і сустракаючыся з прадстаўнікамі розных слаёў насельніцтва гэтай краіны, таварыш М. С. Хрушчоў у сваіх выступленнях і прамовах выключна смела, з вялікай годнасцю адстойваў і абараняў палітыку міру і дружбы паміж народамі, пераканаўча абгрунтоўваў і даказваў неабходнасць мірнага суіснавання дзвюх супроцьлеглых сацыяльных сістэм — сацыялізму і капіталізму.

Глыбокія па зместу і прасякнутыя народнай мудрасцю выступленні М. С. Хрушчова ў час знаходжання ў ЗША, яго палымныя заклікі да хутэйшай ліквідацыі міжнароднай напружанасці, да ўстанаўлення трывалага міру і развіцця дружалюбных адносін паміж дзяржавамі, да поўнага і ўсеагульнага раззбраення знайшлі гарачы водгук у сэрцах мільёнаў людзей зямнога шара, атрымалі з іх боку шырокае адабрэнне і актыўную падтрымку.

М. С. Хрушчоў расказаў амерыканцам аб нашай магутнай краіне, аб яе дасягненнях у гаспадарчым і культурным будаўніцтве, аб жаданні савецкіх людзей жыць у міры і дружбе з амерыканскім народам, спаборнічаць з ім за большую вытворчасць прамысловай і сельскагаспадарчай прадукцыі, за больш высокі жыццёвы ўзровень. З велізарным гонарам палымнага савецкага патрыёта ён заявіў, што за кароткі тэрмін наша Радзіма стала другой прамысловай дзяржавай свету, у 36 разоў павялічыла вытворчасць прамысловай прадукцыі, ліквідавала непісьменнасць і выпускае цяпер інжынераў амаль у тры разы больш, чым ЗША. Выдатных поспехаў дасягнула савецкая навука, асабліва за апошнія гады, а ў выніку Савецкі Саюз ідзе ўперадзе ўсіх па шляху навукова-тэхнічнага прагрэсу.

З выключнай праматой і прынцыповасцю М. С. Хрушчоў растлумачваў і адстойваў у ЗША савецкую знешнюю палітыку, шырока раскрываў найвялікшыя перавагі нашай сацыялістычнай сістэмы перад сістэмай капіталістычнай. Адказваючы на пытанні аднаго з журналістаў, Мікіта Сяргеевіч падкрэсліў: «Я, пабываўшы ў Злучаных Штатах, яшчэ больш пераканаўся ў тым, што самая святая святых, самае лепшае, што можа стварыць чала-

век, — гэта сацыялістычнае грамадства, камуністычны лад, дзе чалавек чалавеку сапраўды друг і брат».

Галоўную ўвагу ў сваіх гутарках, прамовах і выступленнях у Злучаных Штатах Амерыкі М. С. Хрушчоў удзяляе ўсебаковаму, глыбокаму абгрунтаванню і творчаму развіццю ідэі вялікага Леніна аб магчымасці і гістарычнай неабходнасці мірнага суіснавання сацыялістычных і капіталістычных краін. «Само жыццё падказвае ўсім народам, — гаворыць ён, — што дзяржавы з рознымі сацыяльнымі сістэмамі павінны суіснаваць, жыць у міры, дружбы і развіваць нармальныя адносіны. Я заўсёды стаяў на гэтых пазіцыях, а цяпер яшчэ больш пераканаўся ў правільнасці такой пазіцыі».

Мужна адстойваючы вялікую справу міру, заклікаючы да ўсеагульнага і поўнага раззбраення, М. С. Хрушчоў даваў рашучы адпор правакатарам, паклёпнікам і ненавіснікам камунізму, прадстаўнікам тых сіл Амерыкі, якія дзейнічаюць супраць аслаблення міжнароднай напружанасці, спалохаўшыся, як бы сапраўды не надыйшло пацяпленне, як бы сапраўды «халодная вайна» не скончылася. Выступаючы на шматтысячным мітынгу працоўных у Маскве, ён заявіў: «Мы грунтуемся ў

сваіх дзеяннях на розуме, на праўдзе, на падтрымцы ўсяго народа. Апрача таго, мы абавіраемся на наш магутны патэнцыял. І няхай ведаюць тыя, хто хоча захоўваць стан «халоднай вайны» з тым, каб рана ці позна ператварыць яе ў гарачую, — няхай яны ведаюць, што ў наш час пачаць вайну можа толькі вар'ят, які сам жа загіне ў яе полымі».

М. С. Хрушчоў выказвае цвёрдую ўпэўненасць, што дзяржаўны розум, чалавечы розум перамогуць, што справа міру і справядлівасці возьме верх, ён заклікае змагацца за мір так, каб у гэтай барацьбе прымалі ўдзел усе народы, усе дзяржавы.

Кніга «Жыць у міры і дружбе!» з'яўляецца яркім, хваляючым дакументам нашай эпохі, яна яшчэ і яшчэ раз сведчыць аб няўхільным імкненні савецкіх людзей да стваральнай працы, аб іх жаданні назаўсёды пакончыць з войнамі, забяспечыць чалавецтву светлае і радаснае будучае. Гэтая кніга знойдзе шлях да сэрцаў мільёнаў людзей ва ўсіх краінах, яна будзе клікаць іх уперад, стане настольнай для тых, хто мае намер самааддана змагацца за мір і дружбу паміж народамі.

Выпушчаная Дзяржпалітвыдавецтвам кніга «Жыць у міры і дружбе!» мае многа фотаілюстрацый добра аформлена.

Г. КАНАВАЛАЎ

М. С. Хрушчоў уручае Д. Эйзенхаўэру копію вымпела, накіраванага на Месяц у ракеце 12 верасня 1959 г.

РАБОТНИЦА № 11 І СЯЛЯНКА

ЛІСТАПАД
1959

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ ТРЫЦЦАЦЬ ПЯТЫ

«Ніякай атамнай зброі ў Германіі» — такія лозунгі нясуць жанчыны Дортмунда (ФРГ). І гэта не толькі лозунгі — гэта пратэст супроць размяшчэння ў іх краіне атамных і ракетных устаноў.

№ 15833

Мары, надзеі мільёнаў

МІЖНАРОДНАЯ дэмакратычная федэрацыя жанчын рыхтуецца да вялікай падзеі. Восьмага сакавіка грамадскасць будзе пяцідзесяты раз адзначаць Міжнародны жаночы дзень. Падрыхтоўцы да гэтай слаўнай даты было прысвечана пасяджэнне ініцыятыўнага камітэта ў г. Мальме (Швецыя). Камітэт заклікаў усе арганізацыі і ўсіх, хто падтрымлівае справу разняволення жанчын, урачыста адзначыць 50-годдзе Міжнароднага жаночага дня, у гэты знамянальны дзень ушанаваць тых, хто змагаўся за разняволення жанчын, падвесці вынікі пройдзенага шляху і намеціць новыя задачы ў барацьбе жанчын за свае правы, за ўмацаванне дружбы і міжнароднай салідарнасці.

Слаўны шлях барацьбы і перамог прайшоў жаночы міжнародны рух за 50 год. Мінулая палавіна стагоддзя багата бурнымі падзеямі, якія прывялі ў рух мільёны людзей усіх кантынентаў і прынеслі глыбокія сацыяльныя пераўтварэнні на адной трэці зямнога шара.

У краінах сацыялістычнага лагера нарадзілася новая жанчына — актыўны барацьбіт за шчаслівае жыццё. Яна стала вялікай сілай у прамысловасці, сельскай гаспадарцы і культурным будаўніцтве.

Мільёны жанчын сацыялістычных краін карыстаюцца роўнымі правамі з мужчынамі і адыгрываюць вялікую ролю ў грамадскім і гаспадарчым жыцці сваёй дзяржавы. Гэтыя поспехі жанчын сацыялістычных краін з'яўляюцца неад'емнай часткай перамог, дасягнутых іх народамі ў барацьбе за перабудову грамадства на новых, сацыялістычных пачатках.

Мільёны жанчын капіталістычных краін самых розных поглядаў, маёмасных становішчаў і веравызнанняў, азіраючыся на пройдзены шлях, таксама адзначаць некаторыя поспехі ў барацьбе за свае правы. Правы жанчын на роўнасць абвешчаны ў Статуце Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Гэтая бясспрэчная заваёва дасягнута ў выніку росту і ўмацавання жаночага руху. Аднак, ад абвешчання правоў вельмі далёка да ажыццяўлення іх у капіталістычных краінах.

Вельмі шмат яшчэ трэба зрабіць для таго, каб права жанчын на працу, на аднолькавую з мужчынамі аплату, адукацыю, на грамадзянскае і палітычнае раўнапраўе было прызнана ўсімі ў капіталістычных краінах.

У гэтым артыкуле мы прывядзем некаторыя факты з жыцця і барацьбы жанчын капіталістычнага свету за свае правы, правы маці, працаўніцы і грамадзянкі.

У адным з нумароў часопіса «Савецкая жанчына» змешчана пісьмо, у якім расказана гісторыя аднаго забароненага шлюбу. Простая італьянская дзяўчына Мара мае права, як і ўсе дзяўчаты свету, на асабістае шчасце. Мару сустрэла гэтае шчасце. Яна пакахала юнака і пасля трох гадоў сяброўства яны вырашылі пажаніцца. Але за тыдзень да вяселля Мару выклікалі ў дырэкцыю фабрыкі і папярэдзілі, што яна будзе зволена з работы адразу ж як толькі ўступіць у шлюб. Тут Мара ўспомніла, што пры паступленні на работу яна па-

ставіла подпіс на паперцы, дзе было напісана: «З моманту замужжа працоўнае пагадненне траціць сілу». Мара ўсё зразумела. У той вечар яна вярнулася дадому зусім разгубленая. Доўга стаяла ля ложка, на якім ляжала прыгатаваная да вяселля белая сукенка. Ёй доўга, доўга хацелася на яе глядзець. Так і не давялося маладой дзяўчыне апрануць гэтую вясельную сукенку. Прышлося адмовіцца ад свайго шчасця, бо пражыць з мужам без яе заробтку яны ніяк не змаглі б.

Падобна Мары вельмі многім дзяўчатам прыходзіцца адмаўляцца ад шлюбу. Жанчыны Італіі пратэставалі супроць такога закона. Яны нават дабіліся абмеркавання законапраекта ў парламенце, згодна якому забараняецца звальняць з работы дзяўчат, якія выходзяць замуж. Але гэты законапраект не быў прыняты парламентам.

Як ні дзіўна, але і да гэтага часу не ва ўсіх краінах свету жанчыны карыстаюцца палітычнымі правамі. «Цывілізаваная» Швейцарыя ніяк не адважыцца прызнаць палітычных правоў жанчын. У такіх краінах, як Англія, Францыя, Італія, з кожным выбарамі ўсё менш і менш жанчын выбіраецца ў парламент.

Працоўныя жанчыны капіталістычнага свету ўвесь час непакояцца за сваё жыццё і будучыню сваіх дзяцей. Тыя, каму пашанцуе ўладкавацца на працу, ніколі не бываюць спакойныя, што яе не страцяць. Увесь час над імі лунае страшэнная пагроза беспрацоўя.

У сувязі са скарачэннем выпуску тэкстыльнай прадукцыі ў Англіі павялічылася колькасць беспрацоўных. Вось што расказвае англійская журналістка Смол аб лёсе тэкстыльшчыц горада Ланкашыра: «У рабочых стала менш грошай, яны менш купляюць, асабліва вырабаў з баваўняных тканін. Калі грошай мала, яны ідуць у асноўным на ежу і плату за кватэру. Мы абыходзімся без новай сукенкі, блузкі, новага паліто. Многім жанчынам хацелася б купіць усё гэта, але ў цяперашні час яны не могуць дазволіць сабе такой раскошы».

Шмат чаго не могуць дазволіць сабе працоўныя жанчыны капіталістычнага свету. Далёка не ўсе могуць дазволіць сабе нараджаць дзіця з дапамогаю ўрача. Сэрцы мільёнаў маці сціскаюцца ад болю, што іх дзеці не наведваюць школы. Палова насельніцтва зямнога шара не ўмее ні пісаць, ні чытаць. А колькі мільёнаў людзей пакутуе ад голаду і розных хвароб!

Падрыхтоўка да новай вайны, якую вядуць імперыялісты, з кожным днём пагаршае становішча працоўных.

Але жанчыны не стаяць у баку ад усяго, што адбываецца. Разам з мужчынамі ўдзельнічаюць яны ў забастоўках, адстаіваючы свае правы на паляпшэнне жыцця. Жанчыны разумеюць, што дабіцца некаторай палёгкай можна толькі ва ўмо-

вах мірнага жыцця. Вось чаму ўсё больш і больш жанчын уключаецца ў барацьбу за захаванне міру. Гэтая барацьба носіць самыя разнастайныя формы.

18 англійскіх жанчын доўга падарожнічалі па еўрапейскіх краінах, збіраючы подпісы за мір у кнізе міру і дружбы. Мільёны англійчан прымалі ўдзел у паходзе пратэсту супроць выпрабавання атамнай зброі.

На адной з вуліц японскага горада Хірасіма ўзвышаецца помнік з кароткім надпісам «За трывалы мір». Гэта жанчыны Японіі сабралі на яго пабудову 5,4 мільёна іен. Каму, як не ім, вядомы ўсе жахі ўздзеяння атамнай радыяцыі на жыццё чалавека.

Дэлегацыя Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын з'явілася на пасяджэнне міністраў замежных спраў у Жэневе і ўручыла патрабаванне жанчын аб скліканні нарады ў вярхах для вырашэння германскай праблемы і спынення выпрабаванняў атамнай зброі. Гэтую дэлегацыю ўзначальвала былы вязень асвятніцкага лагера смерці Мары-Клод Вайян-Кутур'е. Жанчыны патрабуюць ад сваіх урадаў стварэння бяз-атамных зон, выкарыстання вялікіх адкрыццяў чалавечага генія, у тым ліку і атамнай энергіі, толькі ў мірных мэтах.

Германская Дэмакратычная Рэспубліка ўжо два разы праводзіла «Тыдзень міру на Балтыйскім моры». У гэтым мерапрыемстве прымалі ўдзел дэлегацыі Польшчы, Фінляндыі, Даніі, Швецыі, Нарвегіі, Савецкага Саюза і ГДР.

Адным з найбольш значных мерапрыемстваў «Тыдня міру на Балтыйскім моры» ў гэтым годзе была Міжнародная жаночая канферэнцыя ў горадзе Растоку. На ёй прысутнічала больш 400 жанчын. Удзельніцы канферэнцыі аднадушна далі слова ўсімі сіламі змагацца за мір.

З вялікай і жывой цікавасцю было выслухана на гэтай канферэнцыі выступленне Хільды Малітаў з Заходняй Германіі. Яна са слязьмі на вачах расказвала аб тым, што ў Заходняй Германіі жанчыне, якой 35 год, не даюць работы, лічачы яе ўжо старой для гэтага. Ніякага забеспячэння па старасці не існуе. Рабочы дзень працягваецца 10—12 гадзін, а атрымлівае жанчына на 30—40 працэнтаў менш мужчыны. Хільда Малітаў абяцала пасля прыезду дадому весці барацьбу супроць урада Адэнаўэра, які жадае развязаць новую вайну.

Барацьба за мір увайшла ў сэрцы соцень мільёнаў людзей, яна прымае ўсенародны характар. Вясной і летам гэтага года па дарогах Злучаных Штатаў Амерыкі хадзіла простая жанчына з лозунгам за плячыма, на якім было напісана: «Прачніся, Амерыка, ты адказваеш за мір. Не маўчы, Амерыка, узнімайся за мір». У непагадзь, у дождж і ў спёку ішла гэтая простая жанчына па дарогах Амерыкі. Яе назвалі паломніцай міру. Ніхто не ведае яе прозвішча, але яе ведае ўся Амерыка.

Такі ж просты чалавек у Японіі сабраў 500 тысяч подпісаў пад Адозвай за забарону выпрабаванняў ядзернай зброі. Вялікай падзеяй у міжнародным жыцці, у абароне міру

на зямлі з'явіўся візіт кіраўніка Савецкага ўрада Мікіты Сяргеевіча Хрушчова ў Злучаныя Штаты Амерыкі.

Простыя, пераканаўчыя выступленні Мікіты Сяргеевіча яшчэ вышэй узнялі аўтарытэт нашай краіны, з'явіліся важным укладам у абарону міру. Усе савецкія людзі з неаслабнай увагай сачылі за выступленнямі таварыша Хрушчова ў ЗША. Яго заклікі жыць у міры і дружбе ўсім сэрцам успрымаліся працоўнымі не толькі нашай краіны. Усе сумленныя людзі свету ўдзячны таварышу Хрушчову за яго прапанову ад імя Савецкага ўрада аб усеагульным і поўным раззбраенні.

Вынікі першых перагавораў М. С. Хрушчова і прэзідэнта Д. Эйзенхаўэра парадзілі ў сэрцах людзей добрыя надзеі. Гэтым надзеям павінна дапамагчы ажыццявіцца грамадская думка. Барацьба за мір не павінна спыняцца. Па дарозе, што вядзе да міру, яшчэ шмат перашкод. Іх трэба знішчыць. Савецкія людзі заўсёды натхнёна адстойвалі і адстойваюць вялікую справу міру. Нашы пісьменнікі і журналісты, кампазітары і мастакі сваімі творами, прасякнутымі ідэямі міру і дружбы, садзейнічаюць захаванню міру, умацаванню дружбы паміж народамі. Рабочыя і калгаснікі сваёй самаадданай працай умацоўваюць справу міру.

Народ Беларусі перажыў шмат гора і пакут. Лепшыя яго сыны і дочки ў гады другой сусветнай вайны аддалі жыццё за свабоду сваёй Радзімы. Спаленыя гарады і вёскі, спустошаныя палі засталіся нам пасля выгнання акупантаў. Але беларускі народ з дапамогай іншых братніх народаў знайшоў сабе сілы аднавіць усё разбуранае вайной. Нібы птушка-фенікс, адраджаліся з руін і папалішчаў нашы гарады і вёскі. Да нас, у Беларусь, часта прыязджаюць замежныя госці. Сёлета толькі з ГДР прышло дзесяць цяжкіх міру і дружбы. І чым часцей сустракаюцца людзі з розных краін, тым лепш для справы міру.

Рабочыя, калгаснікі, інтэлігенцыя нашай рэспублікі працуюць, не пакладаючы рук, каб датэрмінова выканаць заданні першага года сямігодкі. З фабрык і заводаў, калгасаў і саўгасаў ідуць радасныя весткі. Вялікія калектывы, брыгады, асобныя рабочыя і работніцы пераглядаюць свае кантрольныя планы ў бок павелічэння. Сумленнай, самаадданай працай савецкія людзі ўмацоўваюць справу міру, уносяць свой уклад у агульную барацьбу мільёнаў людзей добрай волі, якія імкнуцца перагарадзіць дарогу новай вайне.

Будзем жа працаваць так, слаўныя савецкія жанчыны, каб вечно было мірным неба. Працай сваёй зробім вайну немагчымай. Каму, як не жанчыне, добра вядома, што можна пабудаваць новы дом замест спаленага, але нельга вярнуць сям'і бацьку і маці — сына.

Будзем жа яшчэ больш мацаваць дружбу з жанчынамі зарубежных краін, умацоўваць міжнародную салідарнасць, яшчэ шырэй разгорнем барацьбу за мір, каб сустраць 50-годдзе Міжнароднага жаночага дня новымі значнымі поспехамі.

«Усё, што робіцца і выпускаецца ў БССР» — так каратка можна было сказаць пра нядаўнюю прамысловую выстаўку ў Мінску. Экспанаты выстаўкі — ад магутнага саракатоннага самазвала да званчэйшай крышталевай вазы... Аб'ектыў фотаапарата адлю-

страваў тое ажыўленне і цікавасць, якія панавалі на выстаўцы з ранку да вечара...
Фота П. Нікіціна.

КАЛІ размова зайшла аб спаборніцтве за званне калектыву камуністычнай працы, брыгада аўтакантрольнага цэха Гомельскага вагоннага дэпо аднадушна падтрымала прапанову майстра Пятра Андрэевіча Сіроткіна прыняць павышаныя абавязальствы. Але, каб заваяваць ганаровае званне, трэба было выканаць тры заповедзі: працаваць, вучыцца і жыць па-

Да паслуг слухачоў універсітэта — літаратура на самыя розныя тэмы.

І слесары з аўтакантрольнага цэха ўсё часцей пачалі наведваць універсітэт.

Што ж гэта за навучальная ўстанова?

— Папулярнасцю ў моладзі універсітэт карыстаецца ўжо другі год, — расказвае старшыня праўлення Палаца культуры імя У. І. Леніна Міхаіл Мікалаевіч Сімоўскі.

У студзені 1958 года ў Палац культуры сышліся члены яго праўлення, кіраўнікі гурткоў мастацкай самадзейнасці, каб абмеркаваць работу шматлікіх гурткоў. Яны даўно зразумелі, што

У фанатэцы універсітэта культуры — слухаецца гуказапіс.

га выхавання! — ужо праз хвіліну паўтарыў нехта. — Гэта выдатна! Гэта якраз тое, што трэба.

Так нарадзілася назва новай формы работы. Але пакуль толькі назва. Такіх універсітэтаў яшчэ нідзе не было, і ініцыятарам прышлося працаваць амаль усялякую. Не хапала сродкаў на ўтрыманне платнага штату кіраўнікоў. Аднадушна прышлі да вываду, што трэба стварыць савет універсітэта, які б усімі пытаннямі зай-

камуністычнаму. Найбольш палохала слесараў другая заповедзь. Што ні кажы, а ў брыгадзе шмат немалых людзей. У самога Пятра Андрэевіча сівізна шчодро запарушыла галаву. Проста не верылася, што гэтыя людзі засядуць за школьныя парты, хоць і абавязаліся: настойліва павышаць свой агульнаадукацыйны і культурны ўзровень.

Але само жыццё падказала рашэнне. Неяк Пётр Андрэевіч звярнуў увагу на звычайную афішу, у якой праўленне Палаца культуры імя У. І. Леніна паведамляла аб чарговых занятках універсітэта мастацкага выхавання, і прапанаваў сябрам наведаць гэтую «навучальную ўстанову».

— Паслухалі мы лекцыю па музыцы, — расказваў потым П. А. Сіроткін, — паглядзелі кінафільм. Спадбалася нам такое навучанне. Назаўтра ў брыгадзе расказалі.

ўдзельнікам мастацкай самадзейнасці патрэбны глыбокія веды па мастацтву, што ў іх трэба выхоўваць пэўны густ, пэўныя эстэтычныя адносіны да ўсіх відаў культурных багаццяў краіны. Але якім чынам гэта зрабіць?

Кіраўнікі гурткоў спрачаліся, сумняваліся, ці знойдзецца час у гурткоўцаў і на рэпетыцыі, і на вечары, і на лекцыі, — гэта ж людзі рабочыя.

— Ці правільна будзе ператварыць нашу мастацкую самадзейнасць у нейкі універсітэт? — усумніўся кіраўнік драматычнага гуртка Сяргей Паўлавіч Астраву-маў.

— Універсітэт мастацка-

Аўтаклаўшчыца Гомельскага тлушчанамбіната Людміла Буторына паступіла ў гэтым годзе ва універсітэт мастацкага выхавання на музычны факультэт.

Ёй уручана пасведчанне слухача універсітэта.

На здымку: Л. Буторына.

Фота Ф. Раманава.

маўся бясплатна. У склад савета ўвайшло семнаццаць актыўных культурна-масавых і грамадскіх работнікаў горада. Старшынёй зацвердзілі мастацкага кіраўніка Палаца культуры чыгуначнікаў народнага артыста БССР А. А. Рыбальчанку. Кіраванне вучэбным працэсам узяў на сябе падпалкоўнік у адстаўцы М. Н. Хаст.

Цяпер, калі справа ў прынцыпе была вырашана, засталася галоўнае: прыцягнуць увагу моладзі да новай навучальнай установы.

Арганізатары спачатку меркавалі адкрыць універсітэт толькі для ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Але тыя не спыняліся запісвацца. Затое ў праўленне Палаца ўсё часцей заходзілі рабочыя, каб даведацца, што трэба для паступлення. І вось у горадзе, на прадпрыемствах паявіліся афішы, у якіх паведамлялася, што слухачом універсітэта можа стаць кожны, незалежна ад узросту, адукацыі і

роду заняткаў. Як і слесары з брыгады Пятра Сіроткіна, сюды сцякаліся члены калектываў многіх прадпрыемстваў горада.

У верасні на першыя заняткі прышло больш 800 чалавек. Гэта розныя людзі. З іх 270 гомсельмашаўцаў, 80 трыкатажніц, 400 студэнтаў. Універсітэт мастацкага выхавання наведваюць 9 інжынерна-тэхнічных работнікаў з завода імя Кірава. Лекцыі па музыцы, выяўленчаму мастацтву, літаратуры слухаюць 18 урачоў і 80 педагогаў. І каго б з іх вы ні спыталі, кожны скажа: універсітэт дапамагае працаваць, адпачываць, пазнаваць.

Вось некаторыя пісьмы і выказванні:

«Мяне прыцягвае ва універсітэт магчымасць даведацца многа новага па сваёй спецыяльнасці, — піша выкладчыца літаратуры машынабудаўнічага тэхнікума В. П. Ушакова. — Вучэбны план адводзіць шмат часу на аналіз твораў замежных і

савецкіх драматургаў. Добра, што лекцыі суправаджаюцца дэманстрацыяй фільмаў, спектакляў, выступленнямі артыстаў... Я думаю, што універсітэт будзе добрым дадаткам да вышэйшай адукацыі, якую я нядаўна атрымала».

А вось што гаворыць закладчыца дзіцячага сада М. Г. Драбышэўская, якая скончыла педінстытут:

— Музыку я крыху ведаю, тэатр таксама. Але найбольшы прабел у маіх ведах — выяўленчае мастацтва. Гляджу на карціну і не заўсёды яе разумею. Спытайце ў мяне, што хацеў сказаць мастак, што азначае даная дэталі, і я не адкажу. А мне ж трэба выходзіць мастацкі густ у дзяцей. Вось чаму я і паступіла на факультэт выяўленчага мастацтва універсітэта.

...Нядзеля. 14-я гадзіна. У фойе Палаца шматлюдна. Да сталоў, дзе дзяўчаты выдаюць пасведчанні, да урны, куды апускаюць уліковыя

квіткі, проста не падысці. Сёння тут шмат брыгадзіраў, членаў брыгад, якія саборнічаюць за званне камуністычных. Вось да стала падыходзіць Пётр Сіроткін.

— Запішыце, калі ласка, вось іх, — ківае ён на сваіх таварышаў. — Цяпер наша брыгада ўся ў зборы, — гарэзліва падміргвае майстар і разам з усімі ўваходзіць у залу.

Для слухачоў чытаецца лекцыя аб творах выяўленчага мастацтва. З увагай знаёмяцца яны з творчасцю кампазітара Барадзіна, глядзяць кінафільм-канцэрт.

Асенні змрок спускаецца на зямлю, калі рабочыя — слухачы універсітэта разыходзіліся з Палаца. Праз тыдзень яны зноў сустрэнуцца тут і даведаюцца аб ролі А. М. Горкага ў станаўленні рэалістычнай драматургіі, аб оперным майстэрстве кампазітара Мусаргскага, аб народнасці і рэалізме савецкай музыкі.

Аляксандра ЗАХАРЭНКА

... ПРА Глаздоўскую я чуў шмат. Яе імя даводзілася сустракаць на старонках газет, не раз упаміналі яго на гарадскіх і раённых сходах. Яе кароткая біяграфія была размешана перад выбарамі ў мясцовыя Саветы.

І калі мне стала вядома, што на Віцебскім заводзе электравымяральных прылад працуе пераважна моладзь, то я ўсё ж не мог сабе ўявіць, што ў асобе Глаздоўскай сустрэну зусім яшчэ маладую работніцу.

Ліза скупа расказвала аб сабе.

— Нарадзілася я ў вёсцы Старая Беліца Сенненскага раёна. Там жа ў 1954 годзе скончыла сярэднюю школу. Паступала ў Мінскі медыцынскі інстытут, але не прайшла па конкурсу... Маці затужыла, а бацька супакоў. Ён угаварыў мяне пайсці па яго спецыяльнасці. Але, скончыўшы бухгалтарскую школу, я зразумела, што працаваць у гэтай галіне не маю ніякага жадання. Пацягнула на вытворчасць. Вось і прыехала ў Віцебск.

На маё пытанне, калі яна паследавала прыкладу Гаганавай, Ліза адказала:

— Хто вам мог гэта сказаць? Я проста прыняла адстаючую брыгаду.

* * *

У 1955 годзе завод перажываў яшчэ пускавы перыяд. Дзяўчыну паслалі ў зборачны цэх, дзе канцэнтравалася праца ўсіх вытворчых

Дзяўчына са старою беліцы

участкаў. Гэта была своеасабліва даследчая лабараторыя, дзе адбывалася зборка дакладнейшых электравымяральных прылад, вольтметраў і амперметраў розных марак і сістэм. Яна патрабавала не толькі навыкаў, але і ўмення. Некаторыя дэталі немагчыма было ўстанавіць без дапамогі мікраскопа. І не кожнаму ўдавалася хутка схопіць тое, чаго патрабавалі майстры.

Лізе Глаздоўскай даручылі адказную аперацыю: наносіць на шкалу дзяленні з дапамогай рэйсфедэра. Затым дэталі, падчышчаныя калькай і пакрытыя лакам, перадаецца па канвееру для далейшых аперацый.

Безумоўна, майстэрства прышло не адразу, але старанная вучаніца пачала здаваць на канвеер з кожным днём усё больш дэталей, а ад гэтага залежала колькасць сабраных прылад. Стараннасць камсамолкі заўважылі. Яна была ўдастоена ганаровай граматы, а на заводскай Дошцы гонару з'явілася яе фатаграфія.

Брыгада Вячаслава Старишчына, дзе працавала Ліза, з месяца ў месяц перавыконвала заданне. А Ліза Глаздоўская асабіста давала 230—240 працэнтаў нормы. Такі паказчык у зборшчыкаў лічыцца вельмі высокім. Вось чаму ўвесь заводскі калектыв аднадушна вылучыў у гарадскі Савет дэпутатаў працоўных кандыдатуру Глаздоўскай.

Нямала клопатаў у дэпутата гарадскога Савета Елізаветы Міхайлаўны Глаздоўскай. Не лёгка сумяшчаць іх з работай на заводзе, з вучобай. Ліза вучыцца завочна на чацвёртым курсе Мінскага політэхнікума. Вывучэнне электратэхнікі дапамагае ёй добра разбірацца ў справах вытворчасці, расшыраць свой круггляд.

Самай вялікай падзеяй у жыцці Глаздоўскай было ўступленне ў рады ленинскай партыі. Атрымліваючы кандыдацкую картку, Ліза сур'ёзна задумалася над тым, чым яна зможа апраўдаць высокае званне камуніста.

На заводзе працавала маладзёжная брыгада з 17 зборшчыц на чале з былым дзесяцікласнікам Леанідам Грышаевым. Дзяўчаты, у асноўным, таксама мелі сярэднюю адукацыю, але справа ў іх не клеілася. Брыгада цягнула ўсю змену назад, план выконвала ледзь на 50 працэнтаў.

— Хто б мог узначаліць брыгаду? — не раз задумваўся майстар цэха Юры Сысоеў. І выбар яго паў на Елізавету Глаздоўскую.

...Другая змена скончылася позна, але Лізе не спалася. Ёй не цяпелася падзяліцца навіной з сяброўкамі па інтэрнату. Асабліва з Галіяй Катуюшонак, якая працавала якраз у той брыгадзе, куды параў перайсці ёй майстар.

— Пераходзь да нас, не бойся, — раіла Галія. — Работніцы ў нас таксама надружаныя. Праўда, зарабляць будзеш менш.

— Заробатак мяне не палохае. Непакоіць, як сустрэнуць... Скажыце: «Выскачка прышла». Праўду кажучы, надакучыла глядзець на вашу брыгаду. Усе дзяўчаты ў вас такія жвавыя, жыццярадыя, а ходзяць у адстаючых, — гаварыла Ліза.

Назаўтра ў брыгадзе Грышаева адбыўся сход. Выступалі многія. Некаторыя наракалі на непаважлівасць брыгадзіра, на тое, што ён не забяспечвае патрэбнай колькасцю дэталей. Некато-

рыя адкрыта выказваліся супроць работніц, якія між справай любяць пагаварыць пра гарадскія навіны, чым перашкаджаюць у рабоце. Шмат крытычных заўваг было зроблена ў адрас Валянціны Героевай і Людмілы Маёравай. Не прамаўчалі і пра няўважлівыя адносіны да працы зборшчыц Рэмы Іофе і Жанны Лукашонак. Але дзіўна было тое, што ніхто з выступаўшых і слова не сказаў супроць прыходу ў брыгаду Елізаветы Глаздоўскай. Адчувалася, што людзі хочуць працаваць, але ім не хапае талкавага важака.

Ліза пачала наводзіць парадкі з дысцыпліны. Новаму брыгадзіру словам і справай дапамагалі Жэня Коласава, Рая Шандрыкава, Галя Катуюнак.

— Да кожнага асобны падыход патрэбны, — раілі дзяўчаты.

І Ліза рабіла ўсё магчымае, каб стварыць вакол сябе асноўнае ядро, і справы ў брыгадзе прыкметна палепшыліся. Не стала незадаволеных. Паправіліся самыя «непапраўныя». Скончыліся перабоі ў забеспячэнні дэталімі.

Глаздоўская не страціла ў заробок. Калі раней брыгада здавала 80—100 прылад у змену, то ў першым жа месяцы, ліпені, калі яе ўзначаліла Глаздоўская, па 180—200, а то і болей. З такім жа поспехам прайшоў жнівень, не менш радасным паказаў сябе і верасень.

Адстаючых няма ўжо ні ў цэху, ні на заводзе. Пра іх забылі.

Ліза вывучыла кожнага з 17 членаў брыгады, дапамагае ім у працы, у вучобе.

Вучацца пакуль шасцёра, Ніна Журына і Тамара Картунова — у тэхнікуме, Лора Банкоўская — у 9 класе вечэрняй школы, Люда Маёрава канчае сярэдняю школу.

Заслужанай славай на Віцебшчыне карыстаецца маладая работніца завода электравымяральных прылад Елізавета Глаздоўская, якая ў працы знайшла сваё прызначэнне і вяршыць цяпер дзяржаўныя справы. Так, дзяржаўны! Таму што дзяржава наша апіраецца на такіх простых, скромных, адданных справе камунізма людзей, як наша знаёмая са Старой Беліцы.

М. КОРНЕЎ.

ЦЯЖКАСЦЯМ НАПЕРАКОР

Вясной 1958 года Тамара Цыбулька, вярнуўшыся са школы, паклала на стол атэстат стала-сці і заявіла бацькам:

- Ну, а цяпер — за работу!
- У ткачых меціш?
- Не, перадумала.
- Дык хіба ў медыцыну?
- Таксама не. У будаўнікі!
- Глядзі, каб не давялося перадумваць.

Тамара была рада ўжо таму, што бацькі не прычылі.

...У гарачы летні дзень на адной з новабудоўляў Мінска з'явілася дзяўчына з вялікімі блакітнымі вачыма. Працавала старанна, кожнае заданне брыгадзіра выконвала акуратна. Праз некаторы час ёй прысвоілі трэці разрад, а неўзабаве і чацвёрты. Дзяўчына паспяхова авалодала спецыяльнасцю муляра, хутка «ўрасла» ў брыгаду і адчувала сябе ў калектыве, як у родным доме.

Але гэтым летам усё раптам змянілася.

Ішла чарговая перадача Беларускага радыё аб новабудоўлях рэспублікі.

«Калійны камбінат у Салігорску — буйнейшая хімічная новабудоўля сямігодкі, — гаварыў дыктар. — Яго прадукцыя будзе забяспечваць не толькі Беларусь, але і Украіну, Літву, Латвію, Эстонію і Расійскую Федэрацыю. Выяўленыя запасы вельмі багатыя: магутнасць пласта калійных солей дасягае чатырнаццаці метраў. Разведка знаходзіць усё новыя і новыя пласты. Вучонымі ўстаноўлена, што ўжо можна смела праектаваць другі такі ж магутны камбінат. Але дары прыроды не даюцца самі. Імі трэба авалодаць. У сціслыя тэрміны, апрача шахт, намерана пабудаваць узбагачальную фабрыку, падсобныя прадпрыемствы, новы сацыялістычны горад і многае іншае. Сюды прыбылі ўжо сотні патрыётаў і патрыёткаў для самаадданай працы. Аднак будаўнікоў, асабліва муляраў, яшчэ не хапае. Новабудоўля з нецярплівасцю чакае іх на свае рыштаванні...»

Апошняя фраза вельмі ўзрушыла Тамару.

— Значыць, недахоп у мулярах. Заўтра ж падаю заяву і — у Салігорск, — вырашыла яна.

— Выходзіць, бывай, любімы горад, — пажартвала адна з сябровак.

— І што ж, бывай...

— Але калі б ты ведала, якія там цяжкасці...

— Усё роўна паеду — цяжкасцям наперакор.

* * *

На новабудоўлі яна папрасілася ў самую адстаючую брыгаду, якая складалася тады з дзесяці чала-

— У мяне заўсёды выклікае агіду выгляд «разухабістага» хулігана-дэбашыра або п'яніцы, які, напіўшыся да жывёлападобнага стану, валецца пад плотам, — гаворыць аператар рахункова-вылічальнай машыны Мінскага камвольнага камбіната Эльвіра Ляўко. — Ды не толькі ў мяне, а і ў кожнага сумленнага чалавека. Хіба можна абыякава прайсці міма рэжучай вуха зневажальнай лаянкі падвыпіўшага гулякі?

Вось чаму, як толькі пачалі стварацца добраахвотныя народныя дружны, Эльвіра адной з першых дзяўчат г. Мінска прышла ў Фрунзенскае аддзяленне міліцыі з просьбай залічыць яе ў дружыну.

Цяпер часта можна бачыць, як Эльвіра з чырвонай павязкай на рукаве крочыць па вуліцах разам з сяброўкамі-дружынніцамі.

Бывалі выпадкі, што Эльвіра адна затрымлівала хуліганаў і адводзіла ў штаб добраахвотнай народнай дружны.

— Думаецца, мне не шкада свайго вольнага часу? Але я ўпэўнена, што хутка ў нашым жыцці не будзе ні хуліганаў, ні злачынцаў, ні п'яніц, — заключае Эльвіра.

На здымку: Эльвіра Ляўко.

Фота Н. Белабровіка.

век, у большасці дзяўчат. Усе яны стараліся працаваць як найлепш, ды не хапала практычных навываў. Каб дапамагчы сяброўкам, Тамара пачала ўважліва сачыць за кожным іх рухам. Яна добра разумела, што не ўкажы адразу на промах, ён моцна ўвойдзе ў звычку.

...Мар'я Падлозная старанна вяла кладку сцяны. Ёй здавалася, што справы ідуць не так ужо дрэнна. Але інакш думала Тамара.

— Чаму ты, Маша, шнур ігнаруеш? — спытала яна ў сяброўкі.

— Так хутчэй працуецца, — адказала тая.

— Ранавата пачынаеш думаць аб тэмпах. Спачатку «набі» руку, а хуткасць прыдзе сама па сабе.

— А чаму брыгадзір працуе без шнура? — кінула Маша ў бок Мікалая Паўлава.

— Папрадуй, як ён, гадкоў з дванаццаць, і ты не будзеш «прывязана» да шнура. А пакуль раю падтрымліваць з ім дружбу. Справа ў нас такая: адвядзеш у бок адну цагліну — і ўся сцяна пакоціцца.

Размова пайшла на карысць не толькі Мар'і Падлознай.

Быў і такі выпадак. Вікторыя Нічыпаровіч працавала з вялікім напружаннем, а вынікі ў яе былі самыя нізкія. Дзяўчына нервалавалася. На дапамогу прыйшла Тамара.

— Кельму, Віта, трымаеш цяпер правільна, а вось раствор не так накладваеш.

— Так, як і ўсе, — упэўнена заявіла дзяўчына.

— Памыляешся.

Тамара ўзяла ў руку кельму:

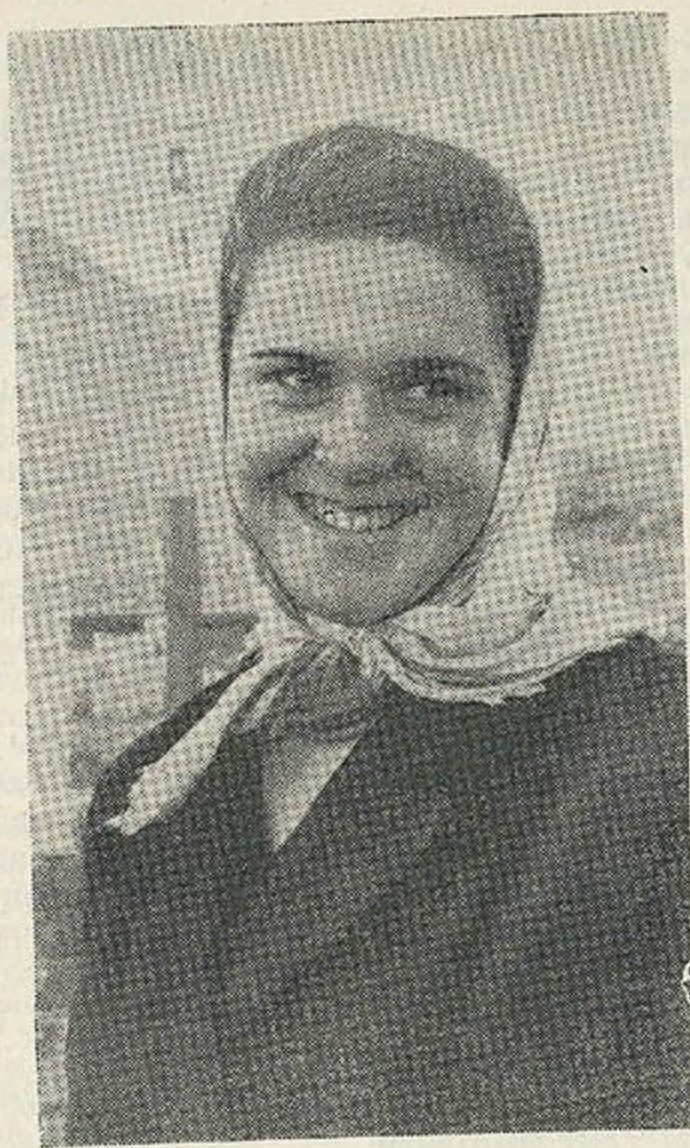
— Глядзі, у чым «грэх». Накладваючы на цэглу раствор, ты яго прыгладжваеш плоскасцю кельмы, не разумеючы, што пасля гэтага цэглу цяжэй падагнаць пад узровень. Тым часам раствор трэба разраўноўваць рабром кельмы, каб ён быў рыхлы. Тады і работа пойдзе спарней, і цэгла хутчэй сцэментуецца раствору.

Вікторыя ўлічыла слушную парадку сяброўкі. Аднак на гэтым справа не скончылася. Адночы Тамара заўважыла, што ў Вікторыі зноў «не клеіцца» з кладкай.

— Што ў цябе здарылася? — спытала яна.

— Раствор мне не падначальваецца.

— Сама вінавата! Раствор трэба перыядычна перамешваць, каб заўсёды быў эластычным. Ты ж спачатку працавала вадкім матэрыялам, забываючы аб тым, што на дно асядае гушчыня.

На здымку: Тамара Цыбулька.
Фота П. Наватарова.

Вікторыя і з гэтай гутаркі зрабіла для сябе карысны вывад.

Вядома, асабістая дапамога карысна, але яшчэ лепш, калі яна арганізуецца калектывна. Гэта добра разумее Тамара.

Адночы ў брыгадзе падводзіліся вынікі работы за дзень. Было адзначана, што ў тую змену дрэнна працаваў Мікола Філімонаў, дапусціў у кладцы брак.

— Хто, дзяўчаты, згодзен затрымацца і дапамагчы Міколу ліквідаваць брак? — спытала Цыбулька.

Усе маўчалі.

— Што ж, тады я адна застаюся. Думаю, што і ўдваіх з Міколам управімся. Толькі даўжэй працаваць прыдзецца.

Дзяўчаты пачалі было разыходзіцца, але потым вярнуліся адна за другой.

— Няёмка неяк зрабілася нам, — заявілі яны. — Ну, і вырашылі дапамагчы ўсім калектывам...

Тамару Цыбулька, як перадавую работніцу, хвалююць і розныя іншыя пытанні вытворчасці. Адночы яна заявіла кіраўніку брыгады:

— Нашай будоўлі патрэбны розныя спецыялісты. І мы здолеем мець іх пры цяперашняй колькасці людзей.

— Прапанову нейкую маеш? — зацікавіўся брыгадзір.

— Так, маю! Усе члены нашай брыгады сталі ўжо зусім спраўнымі мулярамі. Цяпер можна падумаць і аб набыцці іншай прафесіі, — скажам, тынкоўшчыка.

— Сам планаваў такую справу, а ты мяне апярэдзіла, — адказаў Паўлаў.

Праз некалькі дзён члены брыгады прыступілі да авалодання спецыяльнасцю тынкоўшчыка. Па іх прыкладу авалоданне сумежнымі прафесіямі пачалося ва ўсіх брыгадах будаўнічай пляцоўкі.

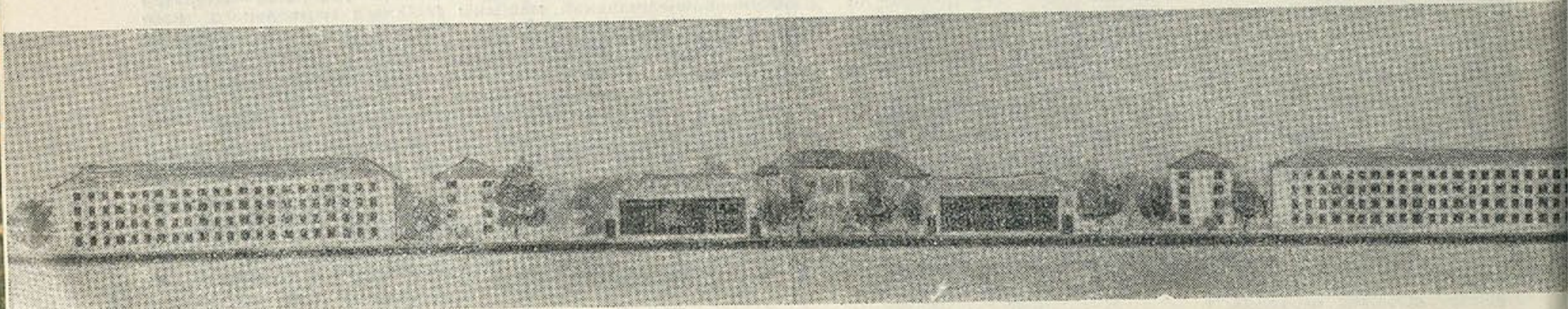
З кожным днём расце і шырыцца новабудоўля «вялікай хіміі» — калійны камбінат у Салігорску. А на яго рыштаваннях удасканалвае сваё майстэрства камсамольска-маладзёжная брыгада, у якой налічваецца ўжо 25 чалавек. Яна стала перадавой. Дзённыя нормы выконвае на 150—170 працэнтаў.

У гэтым вялікай заслуга брыгадзіра Мікалая Паўлава і яго актыўнай памочніцы — Тамары Цыбулька.

П. ПАДКУРАЎ

Старобінскі раён.

Праект жылога квартала Старобінскага камбіната.

Чакаць, адкладваць нельга

ШТО НЕПАКОЎ НАСТАЎНІЦУ ТРАЯКУРАВУ?

У рэдакцыю прыйшло пісьмо. У ім Е. В. Траякурава — настаўніца Юшэвіцкай сямігадовай школы (Нясвіжскі раён) — расказвае аб самым набалелым. Ёсць у іх выпадкі дрэннага наведвання школы дзецьмі калгаснікаў. Што гэта за дзеці? Гультаі? Не, добрыя школьнікі. У школу, у разгар палявых работ, іх не пускаюць маці, не пускаюць таму, што ў сям'і, апрача школьнікаў, няма на каго пакінуць малодшых дзяцей, калі бацькі ідуць на калгасную работу. Так было вясной, так было і ўвосень у час уборкі бульбы.

Прычына, як быццам, уважлівая, і настаўніца Траякурава магла б апраўдацца перад дырэктарам школы, але яна добра разумее, што справа не ў апраўданні. — Хто вінаваты ў гэтым? — пытае яна, і сама ж адказвае: — Абыякавасць. Абыякавасць кіраўнікоў калгаса да дзяцей і да жанчын-маці.

Е. В. Траякурава сама маці. Яе справядліва абурала той факт, што ў калгасе няма ні дзіцячых ясляў, ні дзіцячага сада.

Мы жывем у такі час, калі партыя і ўрад нічога не шкадуюць для свайго народа, тым больш для дзяцей, — піша яна. — Дзяржава скарачае рабочы дзень, павялічвае зарплату, павышае матэрыяльны дабрабыт усяго савецкага народа, а ў нашым калгасе не могуць стварыць нармальны ўмовы для работы маці.

ЯК ЖА ГЭТА РАСТЛУМАЧЫЦЬ, ТАВАРЫШІ ВАЛОДЗЬКА?

Што адказаць на пісьмо настаўніцы Траякуравай?

— Давайце пакажам добрыя яслі ў якім-небудзь калгасе і гэтым самым пасаромім кіраўнікоў Юшэвіцкага сельсавета і калгаса, — падказаў нехта ў рэдакцыі. Так і вырашылі. Выбар выпаву на калгас імя Гастэлы Мінскага раёна. Калгас гэты адзін з перадавых у рэспубліцы. Аб яго справах і людзях шмат пісалі ў друку. І пісалі правільна. Гастэлаўцы заслужылі высокую пахвалу.

...Час быў абедзенны. Па шырокай вуліцы вёскі Сенніца спяшаючыся ішлі жанчыны. У першай сустрэчнай

маладой жанчыны я запыталася, як прайсці ў іх калгасныя дзіцячыя яслі.

— У яслі? — адказала яна здзіўлена. — Ніяк не пройдзеце. Іх у нас няма.

У праўленні калгаса я застала намесніка старшыні калгаса Сямёна Лявонавіча Грыбуна.

— Цяжка паверыць, Сямён Лявонавіч, няўжо ў вашым калгасе няма ні ясляў, ні дзіцячага сада?

— Так, сапраўды няма, — паследаваў спакойны адказ.

— Чым жа вы гэта тлумачыце?

— Будзем скацінныя двары, выконваем рашэнні XXI з'езда партыі.

— А хіба XXI з'езд партыі не абавязваў вас клапаціцца аб дзецях, аб жанчынах-маці?

— Ну, ведаеце, — ужо з непрыхаваным раздражненнем у голасе адказвае тав. Грыбун, — Масква таксама не адразу будавалася. На ўсё будзе час. Ды наўрад ці панясуць сваіх дзяцей у яслі нашы калгасніцы.

Слова гонару, я добрасумленна, слова ў слова прыводжу гутарку з таварышам Грыбуном. Адчувалася, што нават і размову па гэтым пытанню ён лічыў лішняй, непатрэбнай.

— Ці правільна, што калгасніцы самі не вельмі хочучы, каб у калгасе былі яслі? Адкуль такая думка? — спытала я ў жанчын — учотчыц брыгад, цікавячыся працадзямі калгасніц-маці ў брыгадах.

Тут высветлілася, што да аб'яднання калгаса ў адной з брыгад яслі былі. І цяпер маёмасць гэтых ясляў (у тым ліку і нікеляваныя ложка) недзе значыцца. Частцы гэтай маёмасці ў калгасе ўсё ж знайшлі «прымяненне». Дзіцячыя місачкі, напрыклад, спатрэбіліся для калгасных трусаў. Як толькі яны пачалі з іх есці, адразу апетыт палепшыўся...

— Дык што ж, сапраўды не хочучы мець яслі маці-калгасніцы?

— А вы ў іх спытайце.

У вёсцы Бавазоўшчына пазнаёміліся з калгасніцай Антанінай Мікалаеўнай Курніцай.

— Чаму вы, Антаніна Мікалаеўна, не на полі? Самая ж уборка бульбы ў калгасе, школьнікі і тыя працуюць.

— А куды ж мне падзець Віцюшу і Таню? — паказала яна на сваіх малых. — У горадзе ў вас нябось і яслі і дзіцячыя сады ёсць.

У яе суседкі Раісы Міка-

Гэтак чалавеку яслі вельмі патрэбны.

лаеўны Клімовіч чацвёрта дзяцей. Самы маленькі яшчэ ў калысцы. Пытанне аб тым, ці панесла б яна дзяцей у яслі, здалася ёй здэкам.

— Знайшлі пра што пытаць! У калгасе ў нас працадзень добры, хіба лішнім быў бы мой заработак. У сям'і ж у нас шэсць чалавек. На адных працадзнях мужа далёка не разгонішся.

Раісе Мікалаеўне трыццаць год. Яна маладая, здаровая і працаваць ёй хочацца. А колькі іх такіх у калгасе!

У той дзень і назаўтра старшыню калгаса тав. Валодзьку і сакратара партыйнай арганізацыі тав. Шыманскага неадкладна справы затрымалі ў горадзе. Нязручна было пачаць пісаць гэты матэрыял, не пагутарыўшы з імі. Але ў райздраве таварышы запэўнілі, што з тав. Валодзькам па гэтым пытанню гаварылі не раз і ў прыватных гутарках і на пасяджэнні райвыканкома.

Як жа гэта, таварыш Валодзька, усё растлумачыць? У перадавым і добрым калгасе імя Гастэлы ёсць і вялікая агульнаадукацыйная школа, ёсць нават філіял музычнай школы. А яслі, а дзіцячы сад? Калі ж, нарэшце, яны будуць?

НА УСЮ ВОБЛАСЦЬ — ВОСЕМ

Гэтае ж пытанне можна задаць не аднаму таварышу Валодзьку, а многім старшым калгасаў.

Што ж, няўжо зусім няма ў нас добрых ясляў у калгасах? Чаму, ёсць.

— І таварыш Валодзька, і таварышы з Нясвіжскага раёна і іншыя кіраўнікі мно-

гіх калгасаў маглі б атрымаць для сябе нямала карысці, калі б пабывалі ў калгасе імя Карла Маркса Пухавіцкага раёна, — расказвае супрацоўніца Міністэрства аховы здароўя БССР М. І. Пілер. — Калгас пабудоваў добры будынак для дзіцячых ясляў. Як належыць абсталяваў іх. І не толькі загадчыца і няня клапаціцца аб тым, каб у дзяцей было добрае харчаванне, каб яны былі як трэба дагледжаны. Клапоціцца аб гэтым і старшыня калгаса тав. Курніцын. Сярод мноства спраў у калгасе ён знаходзіць час і на гэту важную справу.

Два разы ў год Міністэрства аховы здароўя БССР атрымлівае звесткі аб стане дзіцячых устаноў у калгасах. Што гаварыць, маюць у многіх месцах нярадасны. Але зусім недапушчальны ён на Віцебшчыне. На 1 кастрычніка ў Віцебскай вобласці было 8 калгасных ясляў. Восем на цэлую вобласць! Ды ці ведаюць аб гэтым кіраўнікі вобласці?

У маі гэтага года ЦК КПСС і Савет Міністраў СССР прынялі пастанову аб мерах па далейшаму развіццю дзіцячых дашкольных устаноў, паляпшэнню выхавання і медыцынскага абслугоўвання дзяцей дашкольнага ўзросту. Гэта пастанова — разгорнутая праграма для кожнай арганізацыі.

І яшчэ аб адным хочацца сказаць. Трэба, каб самі калгасніцы больш актыўна зматаліся за стварэнне дзіцячых ясляў і садоў. Чакаць і адкладваць гэту патрэбную справу нельга.

М. УЛАДЗІМІРАВА

Смех утраты

Альберт МАЛЬЦ

А п о в е с ц ь

Мал. П. Калініна

ФАНЕЛІ былі як быццам створаны адзін для другога. Ужо семы год яны былі муж і жонка. Аднак гэтая ноч была для іх асаблівай. Кожнае слова, якім яны перамаўляліся, было поўна пяшчоты. Яны былі ўзрушаны і смяліся пры ўсякай магчымасці. Калі нарадзілася першае дзіця, Том быў далёка, далёка ад дома: ён ляжаў з ранаю ў грудзях і абмарожанымі нагамі на шпітальных нарах у Карэі.

Было 11 гадзін 30 мінут. З таго часу, як Коні пры першых сімптомах пазваніла па тэлефоне ўрачу, мінула тры гадзіны. Большасць часу яны ўсхвалявана гутарылі на ўсякія тэмы. Ахопленыя радасцю, яны то захапляліся сентыментальнымі ўспамінамі, то зноў вярталіся да чыста практычнага боку жыцця, прыпаміналі, што трэба купіць яшчэ тузін пялёнак, да таго як яна з дзіцем прыедзе дадому з клінікі.

— Я забыла табе сказаць, — гаварыла яна, ходзячы туды і сюды па пакоі, — я склала невялікі спіс усялякіх рэчаў, аб якіх ты павінен паклапаціцца. Табе трэба будзе паехаць да некаторых маіх вучняў, — працягвала Коні. — Двое з іх, якія бяруць урокі музыкі па суботах раніцай, не маюць тэлефона. Я пакінула табе іх адрасы.

Яна спынілася насупраць Тома, паглядзела на ручны гадзіннік.

— Што, зноў? — спытаў ён.

Вядомы амерыканскі пісьменнік — камуніст і прагрэсіўны дзеяч Альберт Мальц нарадзіўся ў 1908 г. у Нью-Йорку ў беднай сям'і. Уся яго творчасць як журналіста, драматурга, празаіка — гэта востры сацыяльны пратэст супроць існуючага капіталістычнага ладу ЗША з яго эксплуатацыяй, беспрацоўем, бяспраўем неграў і судоў Лінча.

Аповесць Мальца прайдзіва асвятляе галечу і пакуты эксплуатаемых класаў. Мальц піша не як прасты назіральнік. Усе яго апавяданні прасякнуты глыбокай сімпатыяй да сваіх герояў.

Альберт Мальц — прыхільнік Савецкага Саюза. Ён не раз выказваў свае сімпатыі да народаў СССР. Мальц належыць да ліку тых пісьменнікаў, якія актыўна змагаюцца супроць імперыялістычнай палітыкі правячых колаў Амерыкі і гарача абараняюць справу міру.

У сувязі з праследаваннямі Альберт Мальц, якому не так даўно споўнілася 50 год, выехаў у Мексіку, дзе працягвае сваю літаратурную дзейнасць.

— Так...

Том устаў, наморшчыў злёжку лоб. Хоць ён быў на два гады маладзей за сваю жонку, ён выглядаў, аднак, з-за сваіх раней часу пасівелых валасоў старэйшым. У яго быў вялікі, вуглаваты, маршчыністы твар і вельмі непрапарцыянальна складзенае цела, занадта моцнае для яго сярэдняга росту, поўнае і мускулістае.

— Ці не пазваніць Джэку?

— Яшчэ рана.

— А чаму не? Ты ж гаворыш, што ўжо адчуваеш адпаведную паслядоўнасць. Чаго ж ты чакаеш?

— Джэк падобны да кожнага ўрача. Ён скажа, што я павінна радзіць толькі тады, калі ў мяне пачнуцца сапраўдныя схваткі. А я пакуль адчуваю толькі невялікія спазмы ў абсягу спіны.

Том усміхнуўся:

— Чаму ж ты так упэўнена, што ў цябе не што-небудзь іншае, а схваткі?

— У мяне тыя ж адчуванні, пра якія я табе ўжо расказвала, — прамовіла яна са здаволенай усмешкай. — Цяжкі, пачуццёвыя настроі, які былі ў мяне апошнія два месяцы, зніклі. Цяпер я адчуваю сябе настолькі поўнай жыцця, што я магла б паляцець... Мне здаецца, што такім чынам прырода паведае мяне жанчыне, што настаў яе час. Прынамсі, некаторым жанчынам.

Том засмяяўся.

— Гэта гучыць для мяне як чарадзеіства. — Ён пацалаваў яе і сказаў, падражніваючы: — Думаю, што лепш будзе, калі я пайду спаць. Ты ўзнямаеш столькі шуму вакол сваёй персони, каб паказаць сябе ў больш выгадным святле.

— Добра, — сказала яна весела, — ідзі, я цябе не трымаю. Толькі не дзівіся, калі я разбуджу цябе заўтра досвітам гадзіне а трэцяй.

— Я пажартаваў — прасцей будзе зусім не класціся спаць. Бадай што, трэба выпіць бутэльку піва.

— І прынясі мне шклянку фруктовага соку, чуеш?

«Сапраўды, — падумаў ён, калі ішоў на кухню, — гэта можа здарыцца сёння ноччу». Ад гэтай думкі яго адразу апанаваў класічны жах, што можа здарыцца няшчасце і ён можа страціць Коні. У звычайных абставінах Том быў аптымістам, і гэтая думка аб смерці з'явілася невядома адкуль. Некалькі хвілін ахоплены пакутлівым і нясцерпным страхам, ён адчуваў моцнае хваляванне. Затым скінуў гэтае пачуццё, пасмяяўся са сваёй дурасці і вярнуўся ў пакой.

Том падышоў да жонкі і паспрабаваў абняць яе, але яна ўхілілася ад яго абдымкаў і весела прамовіла цераз плячо:

— На жаль, цяпер я павінна выйсці.

Чакаючы, пакуль яна вернецца, Том думаў аб тым, колькі, уласна кажучы, трэба часу, каб муж і жонка навучыліся вось так правільна і цалкам разумець адзін аднаго, як яны.

З гасцінай пачуўся ўсхваляваны голас Коні.

— Што здарылася? — неспакойна спытаў ён, уваходзячы да яе. — Што ты сказала?

— Ты можаш пазваніць Джэку і сказаць яму, што ён памыляўся. Дзіця павінна нарадзіцца сёння ноччу.

Том падышоў да тэлефона. Старэчы, крыху заспаны голас адказаў яму:

— Здаецца, справа ідзе наперад. Не будзем чакаць чарговых схватак. Взяі яе ў клініку, я буду ўжо там.

— Добра, я прыеду прыблізна праз 45 хвілін.

— Коні! — крыкнуў Том. — Джэк гаворыць, што пара ўжо ехаць у клініку. Я пазвану Волту.

Том набраў нумар і, чакаючы адказу, нецярпліва пераступаў з нагі на нагу.

— Волт, я ля тэлефона, Том. Коні збіраецца радзіць. Нам трэба выязджаць.

— Вельмі добра, — адказаў яго сябар. — Праз чвэрць гадзіны я буду ў вас.

— Ты не можаш хутчэй?

— Мой даражэнькі, пасля дзесятай гадзіны ты мне ні разу не званіў, і я толькі што лёг спаць. Спачатку мне трэба апрагнуцца.

Том паклаў трубку і ўсхвалявана спытаў:

— Твой чамадан гатоў?

— Усё ўкладзена.

Яны абняліся. Том прашаптаў:

— Коні, дарагая, ты дрыжыш. Ты баішся?

— Не, але я надта хвалююся.

Ноч была вельмі ціхая, і здавалася, што яны вышлі на вясковую вуліцу, а не на вуліцу вялікага горада. Яны жылі ў новым прыгарадзе са скромнымі катэджамі на дзве сям'і і невялікімі дамамі, якія здаваліся ў наймы, у прыгарадзе, дзе было многа старых дубоў і зялёных газонаў. У гэты час большасць жыхароў знаходзілася ў пасцелях. Вокны дамоў былі цёмнымі, і месяц, якому не перашкаджалі высокія будынкі, заліваў той бок вуліцы, дзе стаялі Том і Коні, чыстым блакітнаватым святлом.

Нечакана Коні схпіла Тома за руку з такой сілай, што ён здзівіўся. Яе цела змяртваела, яна сціснула губы, вочы яе былі так шырока раскрыты, што вочныя яблыкі неяк ненатуральна бліскалі пры месячным святле.

— Коні, дарагая! — бездапаможна крыкнуў ён, але не атрымаў адказу.

Яна стаяла нерухома, ахопленая болем. Прайшло паўхвіліны і змяртваенне, якое скарвала цела, знікла разам з нечакана вырваўшымся ў яе цяжкім уздыхам.

— Час, — прашаптала яна. — Трэба хутчэй ехаць. — Яна дастала з сумачкі насаваю хустачку, пачала выціраць твар і шыю.

Том з апаскай сказаў:

— 12 гадзін 24 хвіліны. Божа, Коні, няўжо гэта сапраўдныя схваткі? — і дадаў са страхам і гневам: — Дзе ж гэты Волт?

— Супакойся, мой любі.

Яны прыслухаліся.

— Гэта ён! — усклікнуў Том. — Я ведаю матор яго аўтамабіля. — Ён з палёгкай усміхнуўся.

Яны пачакалі яшчэ некалькі хвілін. Вось з-за вугла паказўся і спыніўся перад імі канарэчна-жоўты «Б'юік».

— Волт, — крыкнуў Том, паднімаючы чамадан, — не выходзь з машыны, нам дарагі час.

— Зразумела, стаў яго сюды, — адказаў яго сябар і адчыніў пярэдняе дзверцы. Гэта быў невялікага росту стройны чалавек з рэзкімі рысамі твару, высокімі скуламі, атрыманымі ў спадчыну ад сваіх індзейскіх продкаў, і з хітраю ўсмешкай на вуснах. Ён і Том сябравалі яшчэ з часу сумеснай вучобы ў школе.

— Як справы, Коні? — спытаў ён, ставячы чамадан.

Коні не адказала. Яна раптам абедзвюма рукамі моцна схпілася за пярэдняе сядзенне.

— Што з табой? — спытаў Том. Яму ўсё стала зразумела. Ён хуценька сеў у аўтамабіль, абняў яе адной рукой, каб падтрымліваць, а другую паклаў на яе руку.

— Паехалі! — загадаў ён Волту. — Толькі едзь асцярожна, зразумеў?

Коні расплюшчыла вочы і ўсміхнулася Тому. Затым яна ўзяла яго руку.

— Том, дарагі, — прашаптала яна, — ты надаеш занадта многа значэння ўсёй гэтай гісторыі. Я перанясу ўсё гэта, са мной нічога не здарыцца.

— Я так люблю цябе, — прамармытаў ён, — так люблю, ты нават не ведаеш, як моцна.

— Як я еду? — гучна спытаў Волт.

— Вельмі добра, — адказала Коні, — пастарайся толькі пазбягаць нечаканых штуршкоў, зразумеў?

Яна села проста. Яе цёмныя вочы былі напалову заплюшчаны.

— Божа, хоць бы гэта не здарылася тут, у аўтамабілі, — з глыбокай пакутай у голасе вымавіла яна.

— Табе не будзе балюча, калі мы паедзем хутчэй?

— Мне ўжо крыху лепей, Волт...

— Добра, я чуў, — адказаў сябар і павялічыў хуткасць, Яны знаходзіліся яшчэ ў прадмесці, і хуткасць узрасла да 50 міль.

— Што мы будзем рабіць... я хачу сказаць... ну так, клініка знаходзіцца на другім канцы горада. Каб дабрацца туды, нам патрэбна найменш хвілін 25—30.

Том спалохана павярнуўся да сваёй жонкі.

— Што мы будзем рабіць, калі не паспеем даехаць да клінікі?

Некаторы час Коні маўчала. Гэтае меркаванне так вывела яе з душэўнай раўнавагі, што яна не магла думаць. Думка аб тым, што яна можа застацца без урача, сястры... І тым не менш гэта было магчыма, пагражальна магчыма...

Хоць адказ на гэтае пытанне і не аформіўся ў яе свядомасці, яна нечакана адказала з суровай шчырасцю:

— Тады мы дазволім прыродзе рабіць сваю справу: спынім аўтамабіль, і я буду раджаць.

— Без урача?

— Ты будзеш урачом!

— Што ты хацела гэтым сказаць? Як я магу...

— Чорт яго ведае, — усхвалявана сказаў Волт, — што я за асёл! На Рыверсайд авеню ў некалькіх кварталах адсюль ёсць бальніца. — Ён зменшыў хуткасць, каб звярнуць за вугал. — Мы паедзем туды!

— А што гэта за бальніца? Ты яе ведаеш?

— Невялікая, нешта нахштальт царкоўнай бальніцы. Па дарозе на работу я заўсёды праходжу каля яе.

— І ты больш нічога не ведаеш аб ёй?

— Не, але гэта мяне не хвалюе, — адказаў Волт. Ён яшчэ раз павярнуў направа, павялічыў хуткасць і паехаў у супрацьлеглым напрамку.

— Праз хвіліну мы будзем там.

— Коні, — спытаў Том, увесь час сочычы за жонкаю, — як ты сябе адчуваеш?

— Пакуль што добра. — Яна моцна сціснула яго руку. — Я спадзяюся, што ўсё будзе добра.

Том нічога не сказаў. Ён толькі пагладзіў яе руку. Але на твары яго адбілася сур'ёзная трывога.

— Вось яна! — закрычаў Волт. — Я пабягу ў прыёмную і падыму іх усіх на ногі. А ты павядзеш Коні!

Бальніца знаходзілася ў вялікім новым трохпавярховым будынку. Большасць вакон, што глядзелі на вуліцу, былі цёмныя, толькі ля ўваходу гарэла лямпачка, а таксама было святло ў адным акне на першым паверсе, відаць, у прыёмнай. Бальніца нагадвала тыя ўласныя клінікі, дзе заўсёды добрае абсталяванне і адпаведны догляд, хоць у іх ніколі не бывае больш як 20—30 ложкаў.

Як толькі аўтамабіль спыніўся, Волт выскачыў з яго і пабег па прыступках наверх.

— Ты сама не ўзідзеш на ганак. Давай я цябе панясу.

— Не, не трэба... Ідзі толькі паволі!

Яны пачалі ўжо ўзбірацца на прыступкі, як з-за няшчыльна зачыненых уваходных дзвярэй пачуліся моцныя галасы. Коні адразу спынілася. Дзверы адчыніліся, і яны ўбачылі Волта, які, махаючы рукамі, гаварыў нешта высокаму худому, але паважнаму на выгляд чалавеку гадоў 35, што стаяў на супраць яго.

— Бог, ты мой бог, — усклікнуў Волт, — ён жа ветэран вайны, як можаце вы цяжарную жанчыну?..

— Я ж сказаў вам, што цяпер у бальніцы няма ніводнага ўрача, — холадна спыніў яго мужчына.

— Але ж тут ёсць сёстры, вы...

— У гэтай бальніцы ёсць свае правілы, і я не збіраюся парушаць іх!

Нечакана ззаду іх паказалася сястра, жанчына сярэдніх гадоў.

— Містэр Кларк, гэта ж неадкладны выпадак, які не мае нічога...

— Гэта ваша думка, але я ў вашых парадах не маю патрэбы, — злосна перапыніў яе мужчына. — Я, а не вы, адказваю за начное дзяжурства! Я, а не вы, нясу адказнасць перад камітэтам!

Том узрушыўся, ён усё зразумеў. Задыхаючыся, ён закрычаў:

— Значыць маёй жонцы нельга зайсці сюды?

— Мы не прымаем у нашу бальніцу каляровых пацыентаў. Звярыны крык вырваўся з гора Тома. Ён выпусціў з рук Коні.

— К чорту цябе, сволач! У нас няма часу! Яе прымуць, і ты гэтаму не перашкодзіш!

— А ўсё ж я не дазволю, — адказаў Кларк і нават не звярнуўся. — У шуфлядзе майго пісьмовага стала ляжыць рэвальвер. І я маю дазвол ад паліцыі на яго скарыстанне. Не прабуйце гвалтам урывацца сюды.

— Том, я прашу цябе, я прашу цябе, — загаварыла Коні.

Яна схпіла яго за паліто.— Вядзі мяне назад да аўтамабіля! Ён павярнуўся да яе, абняў рукою. Яго твар перакрывіўся ад гнева, губы адкрытага рота трасліся. Ён мог бы забіць гэтага чалавека, каб толькі Коні магла трапіць у бальніцу, але настойлівая просьба Коні не дала яму зрабіць гэтага. Для другой спробы папасці ў бальніцу ўжо не было часу— гэта яму сказаў яе голас.

Волт таксама, хоць і марна, захацеў выказаць свае пачуцці.

— Вы, як відаць, лічыце, што людзі пасля таго, як яны прачытаюць у газетах аб гэтым выпадку, застануцца абыякавымі? Вы думаеце, што ўсё яшчэ можае беспакарана абыходзіцца з намі, як з жывёлай, вы, бязлітасны нягоднік. Я паклапачуся, каб аб гэтым выпадку стала вядома ўсім!

Упершыню Кларк страціў сваю стрыманасць.

— Як хочаце! — злосна кінуў ён у адказ. Яго вочы блішчэлі, ён пачаў дрыжэць ад узбуджэння. — Вы пралезлі ўжо ў школы, кіно і гасцініцы гэтага горада, але ў гэтую бальніцу вам не зайсці. Ніхто не прасіў вас прыходзіць сюды. Гэтая бальніца толькі для белых. Едзьце ў сваю бальніцу. Выбірайцеся адсюль і нараджайце сваіх негрыцянят хоць у Вярхоўным судзе!

— А божа, паглядзіце на яе, — закрывала сястра, што стаяла ля дзвярэй, — паглядзіце на яе!

Фанелі не паспелі зрабіць і некалькі крокаў у напрамку да аўтамашыны, як Коні нечакана спынілася. Пачуцце, падобнае на тое, якое ахапляе плаўца, калі ён, топячыся, хапаецца ў вадзе за кавалак дрэва, прымусіла яе азірнуцца. Яе рукі несвядома пацягнуліся да жалезнай агарожы, што акружала бальніцу.

— А божа, — закрывала сястра, — яна вось так і народзіць! Я выклічу машыну хуткай дапамогі. — Яна знікла за дзвярыма. Цела Коні рэзка пахіснулася ўперад, і з яе губ сарваўся глыбокі прыглушаны стог.

Волт падбег да Тома, ад гнева ён ледзь стрымліваў слёзы.

— Чым вам дапамагчы?

Том, які адной рукою падтрымліваў жонку, не чуў, што ён сказаў. Уся яго ўвага сканцэнтравалася на Коні. У яго быў страшны выгляд. Але праз паўхвіліны схватка прайшла. Коні ўсё яшчэ стаяла ля агарожы. Галава яе схілілася набок, яна цяжка дыхала. Раптам яна выпрасталася і ўсім сваім целам знясілена апусцілася назад на рукі Тома. Вочы яе былі заплюшчаны. У святле, якое падала ад уваходу ў бальніцу, Том бачыў, як пад яе бронзавай скурай пульсавала гарачая кроў, а па твары струменіў пот. Ён закрываў, амаль звар'яцеўшы:

— Коні, я занясу цябе ў машыну!

Яна расплюшчыла вочы, але, здавалася, не пазнала яго.

— Не, — стомлена зашэптала яна, і ў яе словах прагучала здзіўленне яго самавалоданне, — не рухайся, дарагі. Я павінна радзіць.

— О, толькі не тут, — мімаволі ўсклікнуў Том, — толькі не на вуліцы!

Замест адказу Коні глыбока ўздыхнула. Потым яна зноў падалася наперад і схпілася за агарожу. Ціхі, жаласны стог вырываўся ў яе. Пачалася новая схватка.

— Я буду яе падтрымліваць! — закрываў Волт. — Ты павінен дапамагчы ёй радзіць.

Том маўчаў. Са страхам і распаччу глядзеў ён на сваю жонку.

З уваходных дзвярэй выбегла сястра:

— Я выклікала машыну хуткай дапамогі.

Затым яна ўсё гэтак жа з кароткім воклічам зноў схвалася за дзвярыма.

Коні зноў цяжка навалілася на рукі Тома, прамовіла як у сне:

— Дапамажы мне легчы!

Том паклаў яе на тратуар, і яна нібы адразу прачнулася.

Ён стаў на калені, адчуваючы ўсё большы страх. Яго сэрца страшэнна калацілася, ён баяўся, што не зможа аказаць жонцы неабходную дапамогу, што можа здарыцца што-небудзь нядобрае і яна памрэ, што ён ніколі не зможа ўтрымаць дзіця ў сваіх дрыготкіх руках.

— Том? — яе голас гучаў слаба. — Том?

Ён бачыў яе вочы на стомленым такім дарагім яму твары і ўсклікнуў глухім голасам:

— Добра, я тут, Коні, я зраблю ўсё!

Здавалася, што ён зліўся з ёю ў адно цэлае. Навакольны свет перастаў існаваць для яго. Была толькі Коні, ён сам і іх дзіця, якое павінна было нарадзіцца. Ён не заўважыў ні таго, як спынілася машына, якая праяжджала міма, і двое белых мужчын вышлі паглядзець, ні таго, як пасля настойлівых угавораў Волта яны, нарэшце, пайшлі прэч. Ён не бачыў так-

сама, як загарэлася святло ў адным з пакояў на другім паверсе бальніцы, як адчынілася акно, не чуў галасоў:

— Што там здарылася ўнізе? Што? Божа, гэта жанчына родзіць!

Ён нічога не чуў, акрамя глыбокіх стогнаў сваёй жонкі. Яны напаўнялі яго ўсяго без астатку, і здавалася, быццам іх сэрцы біліся ў адзіным рытме. Рукі, якімі ён павінен быў дапамагчы ёй, сталі надзейнымі і цвёрдымі. І калі ён убачыў галаву дзіцяці, ён з каменным спакоем пачаў чакаць новай схваткі...

Затым у яго свядомасць праніклі словы пабочнага чалавека, яны злавалі яго, хоць ён яшчэ не разумеў іх сэнсу. Ён прабаваў прымусіць сябе не слухаць іх, але не мог зрабіць гэтага.

— Не тужцеся, пакуль я не скажу вам, мая дарагая. Дыхайце глыбока, вось так, правільна!

Ён азірнуўся і ўбачыў сястру, маладую бландзінку, белую сястру, якая схілілася над яго жонкаю, і, усхліпнуўшы, сказаў:

— Ідзіце адсюль, вы нам не патрэбны!

— Я патрэбна ўжо, — адказала сястра рашуча, але без выкліку. — Калі пупавіна ляжыць няправільна, дзіця можа задыхнуцца. Працягвайце дыхаць глыбока, мая дарагая! — Потым, нагнуўшыся да Тома, яна сказала: — Вы вельмі добра спраўляецеся са сваімі абавязкамі, містэр, але зараз дапамагайце мне... добра. Усё ў парадку! Яшчэ адна хвіліна, і ўсё будзе скончана.

Затым раздаўся крык нованароджанага, і новае жыццё пачало валтузіцца і рухаць рукамі. Том не заўважыў, што ён плакаў.

— Мая жонка, — вырвалася ў яго, — яна, напэўна, адчувае сябе дрэнна?

— З чаго гэта яна павінна адчуваць сябе дрэнна? Самыя нармальныя лёгкія роды з тых, якія мне калі-небудзь даводзілася прымаць. Вось — закруціце ў гэта малага, мы павінны трымаць яго ў цяпле.

— Мая жонка чамусьці маўчыць, — нерашуча перабіў яе Том.

— Яна спіць і толькі. Ёй давалася шмат перапыў. Праз некалькі хвілін яна прачнецца. А зараз трымайце дзіця бліжэй да мяне! Ну, хіба не маленькі гэты гарлапан! Думае, што яму належыць увесць свет! — Яе рукі хадзілі спрытна, калі яна перавязвала пупавіну.

— Сястра Робертсан! — Гэта быў Кларк. Ён паклікаў яе з ганка. Калі яна выбягала з бальніцы, ён не прабаваў перашкодзіць ёй, магчыма, таму, што ведаў яе, а зараз ён спытаў, амаль не стрымліваючы свайго шаленства: — Сястра Робертсан, ці атрымалі вы ад старшай сястры дазвол карыстацца інструментам і матэрыялам?

— Не, — крыкнула яна ў адказ, не патурбаваўшыся нават павярнуць галаву. — Нашто мне гэты дазвол? У неадкладных выпадках я не трачу на гэта час.

— Вам вядома, што гэта крадзеж, калі вы бераце ў асабістых мэтах інструмент і матэрыял з бальніцы?

— Супакойцеся! — адказала міс Робертсан тонам, у якім чуліся задавальненне і пагарда адначасова. — Хіба вы не бачыце, што я працую?

— Адкуль вы ўзяліся? — спытала здзіўлена Коні. — Вы прымалі ў мяне дзіця?

— Я была толькі асістэнткай. Усё зрабіў ваш муж.

— О Том, мой дарагі Том, — ціха сказала Коні. — Я ж ведала, што табе можна даверыцца.

— Сястра, — прамовіў Том расчулена, — вялікае вам дзякуй за дапамогу, вялікае дзякуй. Я дзякую вам ад усяго сэрца.

— Гэта быў мой абавязак, містэр, — весела адказала яна.

— Спадзяюся, што з-за гэтага вы не страціце работу?

— Любая работа, якую я магу страціць з-за чаго-небудзь падобнага, не патрэбна мне. Усемагутны божа, наколькі подлымі могуць быць некаторыя людзі!

— Вельмі подлымі, — горка сказаў Том, — вельмі! Мы маем права сказаць вам гэта. На свеце ёсць нямала людзей, якім няма справы да таго, што на вуліцы памірае негрыцянка.

— Толькі я не памерла, — з ціхай урачыстасцю прамовіла Коні. — Наш маленькі сын шчасліва нарадзіўся. У мяне ёсць жаданне па-сапраўднаму, ад усёй душы засмяцца. — І потым, нібы не ў сілах стрымаць свае пачуцці, яна пачала смяцца ціхім радасным смехам, які звонка прагучаў уначы. Гэта быў смех, які сцвярджаў усё на свеце, што было добрым, чыстым і поўным надзеяй. Ён звінеў, як спеў птушкі на святанні, і калі дзяжурны па бальніцы Кларк пачуў гэты смех, ён увайшоў у будынак і зачыніў за сабою дзверы.

Скарочаны пераклад Я. Дубовіка і М. Зенюка

ПУШЧЫ МАЕ МНОГАСУМНЫЯ

Пушчы-бары многасумныя,
Волаты тысячагодныя,
Любы вы сэрцайку, родныя
Пушчы мае многасумныя.

Ветрык у высі пракоціцца,
З ветрыкам вы загаловіце,
Росы, як зорачкі, зорыце,
Радасць у сэрца папросіцца.

Бура ударыць навалаю,
Неба вы грозна штурмуеце.

Грому маланак не чуеце,
Гасіце іх, нібы хваляю.

Што вы у нетрах хаваеце,
Скарбы ці сховішчы царскія?
Не, вы, як скарб, зберагаеце
Мары і сны партызанскія.

Славу вы дзедаў калышаце,
Славу унукам гушкаеце —
Вось чаму сэрцу вы дорагі,
Пушчы мае многасумныя.

1946 г.

З ПАДЗЯКАЙ У СЭРЦЫ

(Да 60-годдзя з дня нараджэння М. Клімковіча)

«Мы будзем жыць вечно: у славе народа,
У кожным здабытку, ў мясціны любой
Ёсць наша цагляна, ёсць наша работа,
Як мёд ёсць у кветцы любой палявой».

М. М. Клімковіч.

Пры жыцці такімі вершаванымі радкамі Міхась Клімковіч як бы падводзіў вынік творчай работы кожнага пісьменніка. Пасля яго смерці гэтыя радкі высеклі на яго помніку...

8 лістапада споўнілася 60 год з дня нараджэння Міхася Клімковіча — вядомага беларускага пісьменніка, драматурга, паэта і літаратуразнаўцы.

Нарадзіўся Міхась Мікалаевіч на Барысаўшчыне, у сям'і рабочага-качагара. Яго дзіцячыя гады прайшлі ў вёсцы, дзе норавы і звычкі мінуўшчыны захоўваліся строга і непарушна аж да самай рэвалюцыі, дзе адзіным светлым променем у «цёмным царстве» былі народныя песні ды казкі, на якія так багаты наш беларускі народ. З гэтай чыстай крыніцы ўпершыню ў жыцці ўзяла свае сок і будучая літаратурная творчасць будучага пісьменніка.

У сямігадовым узросце Клімковіча аддалі ў сельскую школу. Скончыўшы яе, ён паступіў у Барысаўскае чатырохкласнае вучылішча. Пасля вучылішча вытрымаў экстернам экзамен на сельскага настаўніка і некалькі год працаваў у вясковай школе.

З першых жа дзён рэвалюцыі Клімковіч цалкам аддаўся рабоце ў нізавых савецкіх органах. Будучы сакратаром сельскай партыйнай ячэйкі, ён прымаў самы актыўны ўдзел

у разгроме рэштак бандытызма па сёлах, дапамагаў у арганізацыі першых дэлегацкіх жаночых сходаў, першых ячэек камсамола, арганізоўваў на сяле самадзейнасць сярод моладзі... Спраў у першыя цяжкія гады Савецкай улады хапала, і ён заўсёды быў у іх гушчыні.

У 1924 годзе Клімковіч працуе сакратаром райкома партыі, з 1929 года — загадчыкам аддзела культуры Цэнтральнага Савета прафсаюзаў БССР.

Пачатак літаратурнай дзейнасці Клімковіча прыпадае на 1926 год, калі ён напісаў сваю першую паэму «Чатырнаццаць слукіх партызан».

У 1932 годзе Міхась Клімковіч быў абраны старшынёй Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі. На I Усесаюзным з'ездзе пісьменнікаў ён выступаў з дакладам аб становішчы беларускай літаратуры.

Талент Клімковіча нельга абмежаваць рамкамі аднаго якога-небудзь жанра. Чытач ведае яго як паэта, і драматурга, і літаратуразнаўца.

Пяру Клімковіча належыць такое грунтоўнае і ўсебаковае даследаванне, як «Уплыў рускай літаратуры на беларускую». Як драматург, ён стварыў такія драматычныя паэмы, як «Кацярына Жарнасек», «Адплата», «Георгій Скарына» і лібрэта оперы «Кастусь Каліноўскі». Вяршыняй яго паэтычнага тален-

ту з'яўляецца Дзяржаўны гімн Беларускай ССР.

Апрача таго, Клімковіч пісаў гісторыю беларускага тэатра, не аднойчы выступаў як аўтар работ па філасофіі.

І ўсё ж найбольш яскрава выявіўся талент Клімковіча ў драматургіі. Аб гэтым сведчаць названыя вышэй яго драматычныя творы і асабліва трылогія «Георгій Скарына», прысвечаная сыну полацкага купца, беларускаму першадрукару, «доктару ў лекарскіх навуках і сямі мастацтвах вольных».

«Можна без пераўвельчэння сказаць, што са з'яўленнем гэтай п'есы адбылося як бы другое нараджэнне Скарыны, з жыццём якога многія беларускія чытачы пазнаёміліся ўпершыню па твору Клімковіча», — пісаў літаратуразнаўца М. Смолкін у прадмове да перакладу «Георгія Скарыны» на рускую мову.

Акрамя актыўнай грамадскай і літаратурнай дзейнасці, якая з 1926 года стала прафесіянальным заняткам Міхася Клімковіча, ён пакінуў пасля сябе памяць як пісьменнік і чалавек, які гораха любіў беларускую літаратуру і заўсёды клапаціўся аб яе лёсе. Гэты клопат выяўляўся ў той нястомнай рабоце, якую ён вёў заўсёды з маладымі пісьменнікамі. Ён не толькі чытаў і «правіў» рукапіс маладога аўтара, а яшчэ і вучыў яго, і, што самае галоўнае: заўва-

жыўшы хоць іскрынку таленту, стараўся, каб яна не загасала, разгаралася ў полымі і сама ўжо свяціла маладому пісьменніку на яго творчым шляху. Міхась Клімковіч заўсёды шчыра і бескарысліва, ад усяго сэрца радаваўся кожнай новай кніжцы, кожнаму новаму радку «маладых».

Аўтары ішлі да яго, не пытаючы дазволу, нярэдка перашкаджаючы яго творчым заняткам, што часта адбівалася на яго заўсёды слабым здароўі. Але ён ніколі не ўмеў і не мог адмовіць людзям, нават тады, калі яны былі нетактоўнымі.

«У сваёй маладосці я таксама рабіў памылкі, за якія сам потым цягаў сябе за вушы. Успамінаючы пра гэта, я заўсёды спакойна і асцярожна выпраўляю «промахі» маладых, вучу іх не рабіць тых памылак, якія рабіў я сам: у іх я бачу самога сябе, маладога, неспрактыванага і з падзякай успамінаю, што мяне вучылі гэтак жа сама. Я толькі выплачваю свае даўгі».

Усе пісьменнікі даўжнікі... Усе шукалі навуку ў старэйшых.

І як бы добра было, каб усе памяталі свае даўгі і гэтак жа шчыра, як некалі Міхась Клімковіч, аддавалі іх тым, хто ўпершыню пераступае рэдакцыйны парог з падзякай і вёрай у вопыт старэйшых.

Е. НАТАЛЫНА

З а м о ж н а я в о с е н ь

КАЖУЦЬ: «Рака пачынаецца з ручайка, а вялікае заўсёды з малога». Так было і ў нас.

Якіх-небудзь пяць-шэсць год назад калгас «Першае мая» лічыўся адным з адстаючых у Жалудоцкім раёне: даход ад усіх відаў гаспадаркі складаў усяго толькі 72 тысячы рублёў. Працадні ў табелях стаялі, але калгаснікі атрымлівалі капейкі.

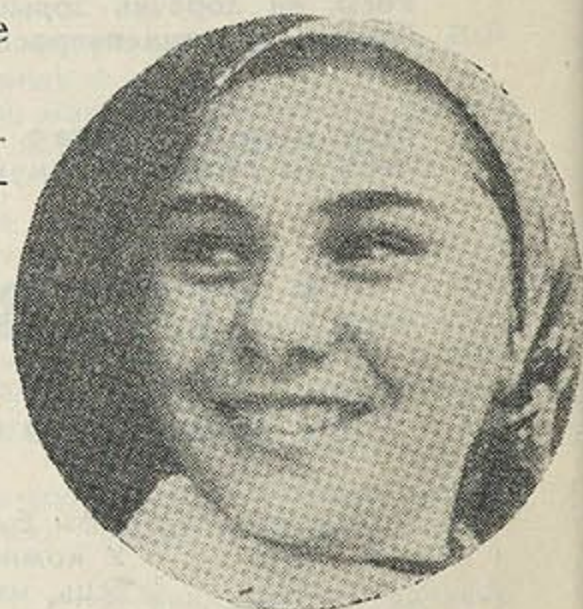
— Зямля наша капрызная, — гаварылі яны, — нічога на ёй не хоча расці. А тут яшчэ жанчыну прыслалі кіраваць. Што яна зробіць, калі ў нас не такія былі, і то рукой махнулі.

Але я ведала, што поспех не адразу прыходзіць. Яго вырашаюць людзі.

А тут яны не такія кепскія: працаваць любяць. Трэба толькі ўмець іх арганізаваць. З гэтага ўсё і пачалося. Да гультаёў або нядбайных прымалі захады. Неўзабаве калгас адзінай сям'ёй узяўся за ўгнойванне глебы, за павелічэнне статка.

Ранейшыя старшыні не заўважалі, што пад бокам

Ганна Піліпаўна Назарава не толькі добра кіруе калгасам. Умее кіраваць яна і... рулём.

Браніслава Васюкова — лепшая даярка.

былі сажалкі, вельмі багатыя ілам. На праўленні калгаснікі падтрымалі маю думку:

— Ачысцім сажалкі, Ганна Піліпаўна, вывезем на поле іл, узнімем ураджай і здолеем рыбу разводзіць.

Надзеі цалкам апраўдаліся. Калгаснікі дабіліся высокай культуры земляробства. У 1954 годзе калгас стаў мільянерам.

Сёння мне хочацца сказаць пра калгасную во-

сень першага года сямігодкі.

У пачатку года мы абавязаліся атрымаць на кожнай сто гектараў угоддзяў па 364 ц малака (у паўтара раза больш леташняга) і па 90 ц мяса (удвая больш). Барацьба за датэрміновае выкананне прынятых абавязацельстваў натхніла ўсіх калгаснікаў на самаадданую працу, дала тым крыллі, без якіх нельга ўзняцца ў палёт. Падлічыўшы свае магчымасці, мы выявілі дадатковыя рэзервы і звярнуліся з заклікам да ўсіх працаўнікоў сельскай гаспадаркі рэспублікі ўключыцца ў спаборніцтва за дастойную сустрэчу маючага адбыцца Пленума ЦК КПСС, выканаць і перавыканаць сацыялістычныя абавязацельствы 1959 года — першага года сямігодкі. Нас гора па падтрымалі ўсе хлебаробы рэспублікі.

Свае абавязацельствы мы з гонарам выканалі. Добра ўрадзіла ў нас збажына. Нягледзячы на сухмень, мы больш чым летась сабралі бульбы, караняплодаў, гародніны. Каралева палёў — кукуруза дала па 715 ц зялёнай масы з гектара. Вытворчасць мяса к канцу года мы давядзем да 97 ц на сто гектараў. Ужо ў пачатку года мы шырока разгарнулі кантрактыю маладняку, ліквідавалі сезоннасць у адкорме свіней, з вясны наладзілі нагул бычкоў. Вытворчасць малака за кошт павелічэння дойнага статка давядзем да 380 ц на сто гектараў. Нашы даяркі Франя Гідрэвіч, Вера Рушыбуцкая, Аўгіння Касабунская ўзяліся надаць у сярэднім ад каровы па 3500 кілаграмаў малака. І гэта зусім рэальна. Каровы знаходзяцца ў добрых умовах, маюць увольку зялёнай падкормкі і канцэнтратаў. Сёлета калгас пабудаваў дабrotны свінарнік з паравым ацяпленнем.

Нам радасна бачыць, як пульсуе калгаснае жыццё. У першым годзе сямігодкі мы ўласнымі рукамі

Збожжа, атрыманае на працадні, сям'я Станіслава Арлукевіча прывезла на грузавіку...

У чырвоным кутку свінафермы Яніна Кузьміцкая чытае таварышкам газету.

пабудавалі клуб, лазню, дзіцячыя яслі. У кожную хату, у кожную сям'ю ўвайшоў дабрабыт, і не часовым гасцем, а на сталае жыхарства. Мінулай восенню мы выдалі на працадні па 6 рублёў грашым, 1,5 кг збожжа і 300 г бульбы. Сям'я Будрэвіча Адольфа на працадні атрымала 11 518 рублёў, 2 304 кг збожжа, 2 926 кг кармоў для жывёлы. І такіх сем'яў у нас многа.

Сёлета даход калгаса перавысіў 2 мільёны рублёў. Можна ўявіць, які ў нас будзе сёлета працадзень! Уволю будзе хлеба, сала, малака. Калгаснае жыццё па-

«Не трэба, Вовачка, браць цацкі ў роцкі, не трэба», — кажа загадчыца дзіцячых ясляў Соф'я Антонаўна Крупіца.

радзіла заможнасць. Сотні хлебарабаў набылі кнігі, патэфоны, веласіпеды, радыёлы. Калгаснікі імкнуцца жыць культурна, на гарадскі лад. І гэта не далёкая мара, а жывая адчувальная рэчаіснасць.

Сёлетняя восень радуе тым, што мы не толькі выканалі, але і перавыканалі план першага года сямігодкі. Сёлетняя восень — пара вялікіх здзяйсненняў савецкага народа. Нашы касмічныя ракеты дасягнулі Месяца. Радасна сустрэлі нашы калгаснікі мірную місію Мікіты Сяргеевіча Хрушчова ў Злучаныя Штаты Амерыкі. Мы ўпэўнены, што лёд «халоднай вайны» растане, і паміж народамі будзе мір.

Мы ганарымся тым, што ўносім свой дастойны ўклад у пабудову камунізма. Намечаная партыяй велічная праграма камуністычнага будаўніцтва адкрывае перад намі шырокія і светлыя перспектывы. У імя яе будзем працаваць, не шкадуючы сіл.

Ганна НАЗАРАВА,
старшыня калгаса «Першае мая»
Жалудоцкага раёна.

Чытач выказвае сваю думку...

Пісьмо чытачкі В. Гаўрылавай, змешчанае ў № 10 часопіса, ставіць вельмі важнае пытанне аб санупаўнаважаных у камунальных кватэрах. І мы з ёю зусім згодны. Такія пасты трэба ствараць усюды. Санупаўнаважаным павінны дапамагаць і самі жыхары. Бо ад каго ж, як не ад самога гаспадара і гаспадыні, залежаць чысціня і парадак у кватэры. А ў кватэрах агульных пасты яшчэ важней.

Добрым прыкладам сацыялістычнага агульнажыцця з'яўляюцца ў нас суседзі па кватэры № 93 (праспект Сталіна, дом № 22). На кухні чатыры гаспадыні, а чыстата абсалютная. Прычым захоўваецца яна незалежна ад на-

строю, капрызаў або часу. Адна з гаспадынь гаворыць: «Я хутчэй свой пакой не прыбіру, чым кухню, бо не хачу, каб суседзі на мяне крыўдзіліся. Яны ж таксама занятыя».

Нажаль, ёсць жанчыны, якія толькі ў пакоях прыбіраюць, а на кухню глядзяць, як на скрынку для смецця. Кухонны столік застаўлены бруднай пасудай. У кутку кінута бульба, вядра з памыямі стаіць без накрыўкі (праўда, і ў продажу няма вёдзер з накрыўкамі), вакол вядра поўна смецця. На пліце — керагаз. Калі распальваюць пліту, па ўсёй кватэры нясуцца чад і смурод. «Рупныя гаспадыні» лянуюцца адчыніць фортку

і зачыніць кухню. Адсюль вільгаць, павуцінне і іншыя «аздобы» кухні.

У такой кухні раскошна жывецца мухам.

Ёсць у нас новыя дамы, куды зусім нядаўна ўсяліліся нядбайныя гаспадыні і ўжо справіліся запэкаць сваю жылплошчу. Такой з'яўляецца і грамадзянка К., якая пражывае ў доме № 4 па вуліцы Я. Коласа. На заўвагі суседак яна адказвае кулакамі:

— Я такая ж гаспадыня, як і вы, і вы мне не ўкажаце, хто і што павінен выконваць.

Абавязак кожнай жанчыны — прывучаць і дзяцей да акуратнасці. На падлозе нічога не павінна валяцца. Запаліў запалку — адразу кідай у адпаведнае месца. Чысціш гародніну, бульбу — кідай лупінаі не на падлогу, а адразу ў адпаведную па-

судзіну. Ёсць гаспадыні, якія, выціраючы стол, усё скідаюць з яго на падлогу, а ўвечары падмятаюць. Такім чынам, яны ўвесь дзень топчуцца ў брудзе. Дык хіба дзеці з такой сям'і будуць акуратныя ў школе, а дарослыя — на вытворчасці, на вуліцы? Такія «гаспадыні» шмат клопату прыносяць настаўнікам і прыбіральшчыцам школ, заводаў, вуліц. Перавухаваць іх куды складаней, чым прывучыць з малых год да сабранасці, чыстаты, акуратнасці.

Давайце ж, паважаныя жанчыны, уключымся ўсе разам у культпаход за чыстату ў кватэрах, на дварах, на тратуарах. Будзем настойліва змагацца за калектывізм, за добрыя суседскія ўзаемаадносіны!

Д. ДАВЫДАВА
г. Мінск.

РОЗУМ І СЭРЦА — ТАБЕ, ЧАЛАВЕК!

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Н а р ы с

...Кусцік ружы, сваячкі славурых рыжскіх руж, да новай зямлі прыжыўся не адразу. Першы год усё ня-дужаў і кволіўся, і кветкі прынёс дробныя і рэдкія... Клапатлівыя рукі выхадзілі ружу. І вось, нібы ў аддзя-ку гэтым рукам, усё гэта лета ружа цвіла і буйна цешылася сонцам і цяплом — да самай позняй восені.

Пяшчотную красу яе за адну ноч счарніў і знішчыў пякучы кастрыч-ніцкі замаразак. У счарнелых бутонах яшчэ трымаецца жыццё. Але дыхан-не смерці ўжо зрабіла сваю справу... І ніякія рукі, самыя клапатлівыя і ўмелыя, нічым тут ужо не дапамо-гуць.

Але ружа памірае толькі да вяс-ны. А чалавек...

— Ты пра што задумалася, Таня? Вось ужо колькі часу, як трымаеш на далоні...

— Задумалася?.. Ведаеш, гэтыя забітыя марозам бутоны нагадалі мне маю ўчарашнюю хворую. Ты разу-мееш, зусім маладая жанчына... Пры-гожая... Двое дзяцей...

— І што — ужо нічога нельга зрабіць?

— Амаль. Ужо вельмі позна. Агульнае паражэнне... Вось ужо другі дзень не выходзіць яна ў мяне з га-лавы...

— Ты ж урач. Ты павінна ўжо з гэтым звикнуцца.

— З гэтым звикнуцца не можна ніколі. Ніколі!..

* * *

...Жанчына прыадчыніла дзверы кабінета галоўнага ўрача рэспублі-канскага анкалагічнага дыспансера і ўсхвалявана спытала дазволу зайсці.

— Я, Тацяна Цімафееўна, пасля вашай учарашняй лекцыі... Я не ха-цела, а муж накрычаў... «Дакуль ты, кажа, будзеш цягнуць? Схадзі да док-тара — і не будзем дарэмна хваля-вацца»...

— У вас добры і разумны муж. Распранайцеся і не хвалойцеся, мі-лая.

Спакойны настрой доктара пасту-пова перадаецца і жанчыне. Саўла-даўшы з першым хваляваннем, яна расказвае ўсё па парадку пра сваю хваробу.

Уласна кажучы, яна не адчувае сябе хворай... Як бачыце, і выглядае як быццам нічога (пры гэтым і сама яна і доктар задаволены ўсміхаюцца), і апетыт добры. Толькі вось стамля-цца чагосьці пачала... Але ж доктар сама павінна разумець: двое малень-кіх дзяцей — як каля іх не стоміш-ся... Праўда, раней яна гэтага не заў-важала...

— А калі вы, мілая, вось гэта ў сябе заўважылі?

— Ды яшчэ летам. У пачатку чэр-веня. Ведаеце, паехалі ўсёй сям'ёй у Крым, да мора. Ну, вядома, купалі-

ся — з вады не вылазілі. І вось ад-нойчы, расціраючыся ручніком, я ад-чула ў грудзях... з левага боку... Спа-чатку, як фасоліна было, а потым усё больш і больш...

— І чаму ж вы дагэтуль цягнулі? Сёння ж кастрычнік.

— Ды ўсё не выпадала неяк: то часу няма, то, думаю, само пройдзе. Ды і не хацелася ісці з такой дро-бязцю дактароў непакоіць.

— Само, мілая, нішто не прахо-дзіць. А дактары на тое яны і дак-тары, каб іх непакоіць...

Жанчына не бачыць у гэты час твар доктара: на ім адбітак глыбо-кага чалавечага болю... Аднак калі позірк іх сустракаюцца, твар док-тара зноў гэтакі ж спакойны і ўважлі-вы:

— Давядзецца, мілая, палячыц-ца...

— У мяне, Тацяна Цімафееўна, што-небудзь сур'эзнае? — раптам бляднее хворая.

— Ды што вы — сур'эзнае! — го-лас доктара амаль бесклапотны (ні ў якім разе хворая не павінна прыйсці ў адчай!) — Каб вы прыйшлі да нас адразу ў чэрвені, усё, безумоўна, абышлося б куды хутчэй... А так — трэба палячыцца. Вы ж самі добра разумеете, навошта вам гэта пухлі-на ў грудзях...

— І што — будзе аперацыя?!

— Будзем лячыцца. А там — па-бачым. Магчыма... Хаця... — хутка папраўляецца Тацяна Цімафееўна, — будзем спадзявацца, што да гэтага не дойдзе.

— Дзякуй, Тацяна Цімафееўна... Вы ж самі разумеете...

— Усё разумею, мілая. Ідзіце спа-койна дадому. Усё будзе добра. Усё будзе добра, — паўтарае яна і, як старэйшая сястра, як маці, ласкава праводзіць па руцэ хворай. Гэта лас-ка варочае жанчыне надзею і яе ра-нейшы настрой.

— Вялікае дзякуй вам, Тацяна Цімафееўна... А то я ўжо баяцца па-чала...

— Усё, мілая, будзе добра...

* * *

...Тацяна Цімафееўна паволі на-цягвае рызінавыя пальчаткі (рукі хі-рурга не павінны мець справы з зям-лёй) і бярэ ў мужа з рук лапату. Не-каторы час яна моўчкі абкопвае яблыню, а потым зноў варочаецца да пачатай гутаркі.

— Да гэтага ніколі не можна пры-выкнуць. Да цакут людзей... Мы зро-бім усё: дадзім ёй рэнтгена-тэрапію, дадзім навіейшыя прэпараты, пойдзем нават на аперацыю... Каб толькі пра-

цягнуць ёй жыццё. Аднак вярнуць яго ёй... Як вось гэтай ружы — мы ўжо не здольны. Вельмі зацягнула яна хваробу... Мы вылечваем рак. Мы не бездапаможны цяпер, як нават некалькі гадоў назад. У нас многа цяпер самых розных сродкаў. Наш дыспансер абсталяваны навіей-шай апаратурай... Аднак самае га-лоўнае, каб сам хворы не спазніўся. Каб прышоў у час.

...Каб хворы прышоў да ўрача свое-часова — у Мінску цяпер праводзіцца анкалагічны дэкаднік... Урачы-ан-колагі чытаюць насельніцтву і меды-цынскаму персаналу лекцыі пра рака-выя захворванні і лячэнне іх. Як га-лоўны ўрач дыспансера, Тацяна Ці-мафееўна Паддубная ўзначальвае дэкаднік...

Дзверы анкалагічнага дыспансера адчынены заўсёды. Каб праверыць сваё (вельмі часта памылковае) сум-ненне, сюды можа зайсці кожны без усякага накіравання з клінікі ці ад іншага ўрача.

...У сем'ях медыкаў гутарка на ме-дыцынскія тэмы ідзе на прафесія-нальнай мове. Усе члены сям'і ве-даюць хворых, ведаюць іх дыягназ і стан...

— А заўтра ў цябе зноў цяжкі дзень — аперацыя?

— Цяжкі. Не ведаю, як павядзе сябе мой хворы... Уяўляеш, трэцяя аперацыя за такі кароткі час... Але ён у мяне маладзец. Ён хоча выле-чыцца і верыць у гэта. А нам, ура-чам, гэта вялікая дапамога!

...Да захаду сонца Тацяна Цімафе-еўна паспявае абкапаць некалькі яблынь. На заўтра застанецца яшчэ некалькі дрэў. Заўтра пара выкоп-ваць і вяргіні. Праўда, вяргіні — гэта «спецыяльнасць» мужа. Вяр-гіні ён сам сартуе і хавае на зіму — сам вясной больш за астатніх і «хва-рэе» за іх: хаця б захаваліся, хаця б не загінулі.

Кветкі — «фамільная» страсць сям'і Паддубных. Суседзі садзяць бульбу і агуркі, а яны разводзяць кветкі. Цюльпаны, ружы, флэксы, вяргіні — іх Тацяна Цімафееўна з мужам выпісваюць з іншых гарадоў, прывозяць з камандзіровак, ім ад-даюць яны ўвесь свой вольны час і адпачынак... Кветкі, як і людзі, па-трабуюць догляду. Як і людзі, квет-кі ўмеюць упрыгожыць жыццё...

Робота ў садзе паступова супакой-вае і дае адпачынак нервам.

Заўтра цяжкі дзень. Заўтра апера-цыя — і хірург павінен быць «у норме».

* * *

...Белыя касынкі і шапачкі. Белыя халаты і маскі. Белая аперацыйная... Доўгае мыццё — і нарэшце сам хі-рург! Яго аправаюць у стэрыльны халат, на галаву яму адзяюць стэ-

рыльную шапачку, нацягваюць рызінавыя пальчаткі...

Такія ж «стэрыльныя» асістэнты, аперацыйная сястра і студэнты-практыканты занялі ўжо свае месцы...

Для пабочнага чалавека аперацыя — як свяшчэннадзеянне.

Для хірурга — гэта звычайная цяжкая работа.

Усё гатова, усе гатовы — «чакаюць» самога хворага. Ён ужо тут, на сталі...

— Кепска лічыце і кепска дыхаеце, галубок, — кажа хірург. — Трэба хутчэй засынаць...

— Стараюся, Тацяна Цімафееўна... Не бярэ.

— «Не бярэ»... — не можа стрымацца ад усмешкі Тацяна Цімафееўна. — Ён ужо адукаваны. Усё сам добра ведае... Лічыце, мілы, лічыце.

— Раз... Два... Тры... Семнаццаць...

— Ужо «бярэ»... Хутка засне.

Аддаецца апошняя каманда:

— Сястра, праверце яшчэ раз наркоз!

— Усё ў парадку. Дыханне правільнае.

— Святло!

— Ёсць.

— Груня, яшчэ адну прасціну!

— Зараз.

— Марта, спірт.

— Калі ласка...

— Таварышы, пачынаем...

Хвораму неабходна выдаць лімфатычныя вузлы, паражоныя захворваннем. Да гэтага хворы перанёс ужо дзве аперацыі... Трэцяя аперацыя выратуе яму жыццё.

— Марта, нажніцы!.. Перавяжыце сасуд! Не, шоўк не гадзіцца!.. Кетгут!

Аперацыя вядзецца спакойна і ўпэўнена. Адначасова Тацяна Цімафееўна Паддубная вядзе ўрок анатоміі са студэнтамі-практыкантамі. Хоць яны ўжо амаль урачы, хоць малодшыя бальнічны персанал звяртаецца да кожнага з іх не інакш, як «доктар», — ім яшчэ многаму трэба вучыцца...

Аперацыя працягваецца гадзін каля дзвюх. Усё ідзе паспяхова. Хворы адчуваецца добра...

— Аперацыя лімфатычных вузлоў, — як бачыце, не такая ўжо лёгкая, — тлумачыць практыкантам Тацяна Цімафееўна. — Аднак куды складаней — аперацыя лёгкіх ці страўніка... Там хірург ідзе «слепа», там ён кіруецца толькі сваімі ведамі і вопытам і робіць усё на-дотык. Вы разумееце, якая гэта адказнасць? Такая аперацыя звычайна цягнецца куды даўжэй... І яна вымагае ад хірурга фізічнай выносливасці і моцных нерваў... Ведайце гэта, будучыя хірургі. І ў гэтым напрамку трэніруюце сябе на працягу ўсяго свайго жыцця...

... Сама Тацяна Цімафееўна Паддубная з дзяцінства займалася музыкай. У юнацтве на змену музыцы прышоў спорт. Пазней, вучачыся ў Бакінскім фізкультурным інстытуце, яна стала чэмпіёнкай па веласіпеду. Пасля фізкультурнага інстытута пайшла ў Маскоўскі медыцынскі, і ў 1942 годзе атрымала накіраванне на фронт — ужо як хірург...

Хірургія — вось што, аказваецца, было яе сапраўдным прызначэннем...

Тацяна Цімафееўна Паддубная.

Вось да чаго, сама пра тое не здагадваючыся, рыхтавала яна сябе, захапляючыся музыкай і спортам.

Заняткі музыкай надалі дакладнасць і спрыт рухам яе дужых рук, спорт загартаваў фізічна. Сам характар работы на фронце гартаваў волю...

У Мінску, пасля вайны ўжо, Тацяна Цімафееўна прайшла па конкурсу ў трохгадовую ардынатуру. Настаўнікам і ўзорам таго, якім павінен быць урач, усе гэтыя гады быў для яе вядомы хірург Мікалай Іванавіч Бобрык. Скончыўшы ардынатуру, Тацяна Цімафееўна пайшла на практычную работу ў анкалагічны дыспансер... Тут ужо яна абараніла кандыдацкую дысертацыю і стала асістэнтам шпітальна-хірургічнай клінікі.

— Гэтая галіна медыцыны — анкалогія была мне знаёма менш, чым «кроўная» хірургія... Анкалагам я стала таму, што веды і дапамога людзям у гэтай галіне медыцыны патрэбны больш, чым у якой-небудзь іншай...

* * *

... Ужо даўно скончаны прыём хворых, даўно разышліся студэнты-практыканты і калегі-супрацоўнікі. Можна б і дадому... Але дадому паехаць не давядзецца. Хутка заступаць на начное дзяжурства. Да пачатку, праўда, можна яшчэ крыху папрацаваць над артыкулам у часопіс.

Нерашучы стук у дзверы адрывае Тацяну Цімафееўну ад уласных думак і намераў.

— Прабачце, калі ласка, доктар, што мы так позна... Паглядзіце, што гэта на павеку ў майго мужа. Бачыце, прыпухла. Я так хвалюся...

Немаладая жанчына глядзіць на Тацяну Цімафееўну з такой шчырай усхваляванасцю...

Мужчына ласкава сціскае руку свае сяброўкі.

— Доктар, гэта мая жонка хвалюецца, а я ніколікі...

— Дарагія мае сябры, і няма чаго хвалявацца!.. Гэта самая бяскрыўдная папілома — дабраякаснае ўтварэнне на скуры. Яно ніякай шкоды

не прыносіць... Але яго трэба зняць... Толькі прашу: няхай вас гэта не турбуе.

Муж і жонка доўга і ўдзячна паціскаюць Тацяне Цімафееўне руку і — здаецца, абое яны памаладзелі, — шчаслівыя выходзяць...

— Вы бачыце, якія дробязі могуць азмрочваць людзям жыццё...

... Раніцой да Тацяны Цімафееўны прыходзіў шафёр. Месяцы тры назад пад левай лапатай выпадкова намацаў «гарошыну». Здаецца, што там, дробязь. А не даюць спакою думкі... І работа з рук валіцца. А сёння ўжо жонка выправіла: «Ідзі ды ідзі»...

— Галубок, да нас вы трапілі памылкова. Гэту «штуку» ў любой паліклініцы любы хірург лёгка праоперуе.

— І доўга прыдзецца ляжаць?!

— Тут жа апанецца і пойдзеце дадому. У вас тыповая атэрома — тлушчавік.

— Ну, дзякуй богу, што нічога кепскага!

— Вось гэта самае галоўнае! Бывайце здаровы, галубок, і не турбуйцеся дарэмна.

Самае галоўнае, каб чалавек жыў спакойна і шчасліва.

* * *

... Яркім полымем палае за акном рабіна. Сыплюць і сыплюць бясконца золатам клёны.

— Які прыгожы свет! Які дарагі ён чалавеку!.. Нам, анкалагам, жыць і працаваць нялёгка... І ўсё роўна, калі б мне давялося пачынаць жыццё спачатку, — я пайшла б па гэтай самай дарозе. У імя вась гэтага характара. У імя чалавечага шчасця...

Тацяна Цімафееўна доўга не адводзіць позірку ад акна, пазалочанага апошнімі промнямі заходзячага сонца.

За дзвярыма чутны паспешлівыя крокі. Нехта бяжыць. Тацяна Цімафееўна ў момант адрываецца ад акна, насцярожваецца.

— Тацяна Цімафееўна, дзяўчынку з Радашковіч прывезлі. Без прытомнасці...

— Іду!..

Жонка

Алена НІКІЦІНА

А п а в я д а н н е

Мал. Ю. Пучынскага

Усю ноч Клаўдзія не заплуюшчала вачэй: нейкія нябачныя малаточки стукалі ў скронях, у галаве мітусіліся розныя думкі, за фанернай перагародкай трызіла хворае свяхруха.

«Ноч такая цёмная сёння, — думала яна, старанна накрываючы коўдрай Ларыску, якая раскідалася ў сне. — Спі, дачушка. Спі, ластаўка мая».

Стараючыся не разбудзіць дачку, Клаўдзія ўстала з пасцелі і, насунушы на ногі старэнькія парусінавыя туфлі, падышла да акна. Прыслухалася. На дварэ коратка прашумеў вецер і сціх, потым наляцеў яшчэ і яшчэ. З адчыненай фортакі пацягнула халадком летняй ночы.

Недзе зусім блізка ўдарыў гром, нібы дзесяткі вазоў з цяжкім грузам прагрымелі па дарожных калдобінах. Дачка спакойна спала, набігаўшыся за дзень. Клаўдзія асцярожна зачыніла фортакі і перасела на крэсла. Наляцеўшы дождж паліў, як з вядра. Па падаконніку разбегліся струменьчыкі. Гром хутка сціх, а дождж яшчэ доўга мыў шыбы, быццам наняўся для гэтай справы на ўсю ноч.

«Як яны там? — пытала яна сябе. — Чаму ад мужа вестак няма? А як разгадаць Грышкава пісьмо? «Мамачка, прыязджай хутчэй. Сумна без цябе. Тата ўсё толькі гаворыць: «Не чапіся, як дачны камар», а ў рыбу не бярэ. Я вуды арэжавыя выразаў і хацеў на рэчку з татам ісці, а цяця Мальвіна, да якой мы пераехалі, пускае мяне аднаго».

Гэтыя радкі не выходзілі з галавы Клаўдзіі, і зараз яна цішком лаяла сябе, што не ўзяла сына з сабой, а пакінула з мужам у горадзе.

«Лепш бы ўжо Грыша ў Сямідубках год закончыў, — шкадавала яна. — Затое быў бы сыноч на вачах».

Яна задумалася, глядзячы ў цемру ночы. Дождж старанна мыў шыбы, ні на хвіліну не спыняючыся. Адна за другой цяклі і думкі.

«Вядома, нялёгка ў Казіміра работа: рэвізіі, справаздачы. Хіба не ведаю? У памяці і зараз усё так свежа. Здаецца, толькі ўчора сама над бухгалтарскімі кнігамі сядзела. Казімір цяпер чалавек адказны — галоўны бухгалтар. Нялёгка яму на новай пасадзе. А тут яшчэ і за Грышкам наглядаць трэба... Але хіба мне тут лёгка? Вось хутка пачне світаць, і ўсё пойдзе спачатку, як учора, як тры месяцы назад. І на цэлы дзень пачнецца гаспадарчая мітусня. Свяхруха ў пасцель злягла. Чалавек яна цяпер адзінока: сыны разляцеліся з роднага гнязда, муж з вайны не вярнуўся. Выходзіць, не дарэмна я сюды прыехала і няма прычыны Казіміру на мяне злавацца...».

Многае перадумала ў тую ноч Клава, а сэрца ўсё мацней тачыў не вядомы дагэтуль чарвячок.

Заплакала ў сне Ларыса. Клаўдзія намацала ў цемені цёплае цельца дачушкі і, пераканаўшыся, што тая працягвае спаць, асцярожна прайшла за перагародку. Запаліла свечку, напайла хворую. Свяхруха супакоілася. Каб не раздражняла хворую святло, Клава перанесла свечку на стол, да люстэрка, што вісела ў прасценку. З глыбіні люстэрка на яе зірнулі стомленыя васільковыя вочы жанчыны з каштанавым вяном валасоў над бледным тварам, па якім ад носа да падбародка разбегліся праменьчыкі маршчын.

— Няўжо гэта ты, Клава?

З таго часу, як па просьбе Казіміра яна зволілася з работы, клопаты аб вонкавым выглядзе неяк самі сабой адступілі на задні план, уступіўшы месца бясконцым гаспадарчым клопам. Казімір больш не хадзіў па магазінах, не цягаў з рынку бульбу, — усё цяпер лягло на яе плечы. Няўдзячная хатняя работа так знясілівала і знешне пераўтварала, што, здавалася, быццам ёй ужо не трыццаць пяць, а ўсё пяцьдзесят год. Правёўшы на работу мужа, яна бегла з маленькай дачкой на руках то на рынак, то ў магазін, адкуль цягнула цяжкія сеткі. А потым, у старэнькім халаціку, гатавала абед. Пасля сямі прыходзіў з работы муж у элегантным касцюме,

ад якога тонка струменіў па пакоі пах адэкалону. Паціраючы рукі ў чаканні добрага абеду, ён часам, нібы ў жарт, гаварыў: «Падмалявала б, Клавачка, губы ці што», а калі прыходзіў дадому пазней звычайнага, заўважаў: «Што ў цябе за звычка хадзіць дома ў такім убранні? У іншых жонкі модныя сукенкі шыюць, а ты ўсё шэранькая ходзіш». Клава сарамліва ўсміхалася і старалася перавесці размову на іншае:

— А ты лепш паеж, боршч сёння смачны.

— Нармальны боршч, — павольна адказваў муж.

На гэтым размова часта канчалася. Казімір расцягваўся на канапе, прыкрываўшы твар газетай. А Клава, стараючыся не бразнуць посудам, ціхутка ішла на кухню, дзе чакалі каструлі, талеркі і шмат іншых яшчэ не пераробленых спраў...

Пра ўсё гэта яна чамусьці ўспомніла сёння. А сэрца ўсё больш смактаў надобры чарвячок.

Густая цемень навалінічай ночы змянілася просінню золу, праз які праглянула абмытая дажджом прасека і раскішая ад дажджу праездная дарога. Клаўдзію пачала адольваць дрымота. Але застагнала хворае, ухліпнула, прычынаючыся, Ларыска.

— Спі, родная. Я хутка вярнуся, толькі па доктара збегаю.

...Калі ў хату ўвайшоў доктар, ля галавы свяхрухі сядзела старая Феакцістаўна, кончыкамі паркалёвай хусткі выціраючы слёзы.

— Позна ўжо. Памерла Ганна.

Горкі камяк падкаціўся да горла Клавы. Ад хвалявання дрыжэлі рукі. Бледная і знясіленая, яна вышла з хаты і пабегла па някошаным сырым лузе на другі канец сяла да невялікага будынка, на які адусюль напірала шыпшына. І хоць на дзвярах пошты вісеў замок, яна два разы стукнула ў акно:

— Кандратовіч, бяда здарылася. Тэлеграму прымі.

Казімір у Сямідубкі не прыехаў і на тэлеграму не адказаў.

«Не інакш, у камандзіроўцы затрымаўся», — з трывогай думала Клава.

У Сямідубках яе нішто больш не затрымлівала. Карову і неўтаймоўны птушыны статак яна аддала ў калгас. Хату забіла дошкамі і сабралася дадому.

— Не дачакалася Ганна свайго Казіміра. Усё думала — прыляціць сыноч пад родны дах, а ён і вачэй не паказваў у вёску. Гарадскі стаў, — гаварылі жанкі, што праводзілі Клаву.

Да станцыі было верст дваццаць. Воз павольна каціўся па дарозе сярод палёў жыта і грэчкі, сярод лясоў і пералескаў. Вознік дзед Міхась не спяшаўся (у запасе заставалася цэлыя тры гадзіны). Ён зрэдку нацягваў павады, і тады здавалася, ганарлівы Таўрыз імчаў іх да самага гарызонта. Але дарога зноў паварочвала ў лес, і ўражанне бязмежнай прасторы знікала. Аднекуль з-за маладога сасняку наляцеў вецер, пагойдаўся ў зялёных хвалях пшаніцы, узяўся і прапаў угары. Скрозь хмары прамільгнуў першы скупы прамень сонца і пагас. Ларыска сядзела ціха, прытуліўшыся да маці.

Клава глядзела на дачушку і зайздросціла яе бесклапотнасці. У памяці ажываў малюнак уласнага дзяцінства. Вось у зеляніне сакавітых бяроз бацькоўскі дом на паўстанку. Вось рыпнулі старэнькія садовыя веснічкі, дробна задрыжэлі шыбы: гэта вярнулася з работы маці. У сенцах яна паставіла ў вугал ліхтар, які бяруць з сабой у начное дзяжурства пучеабходчыкі, і асцярожна, каб не разбудзіць дзяцей, увайшла ў пакой. Так раней уваходзіў і бацька, але з таго часу, як ён не вярнуўся з фінскай вайны, карміцелькай сям'і стала маці. Здаралася, што Клава не магла дачакацца з работы маці, даставала з печы познюю вячэру і ўжо потым спакойна засынала. А раніцай бегла ў школу. Здольнасці ў Клавы былі надзвычайныя, і настаўнікі ёй гаварылі: «У навуку пойдзеш, Клава». Але загрымела, успыхнула пажарамі Айчынная вайна...

Аднастайнае тарахценне воза закалыхала Ларыску, і цяпер ніхто не перашкаджаў Клаве ўспамінаць перажытае. Вось па такіх жа палёвых дарогах хадзіла яна на партызанскія заданні. Калі пад бомбамі загінулі маці і малодшыя браты, яе ўзяў у сваю сям'ю фельчар Алёг Сцяпанавіч Дрозд, стары камуніст. У ліхую гадзіну ён вучыў Клаву без страху ўзнімацца па крутых ступенях жыцця, не забівацца ў вугал, калі жыццё робіць нечаканы паварот. У Алёга Сцяпанавіча Клава жыла да прыходу нашых войск. У цёмным прыёмным пакойчыку дапамагала перавязваць раненых партызан. Яе рукі спрытна прамывалі раны, бінтавалі, і ўся яна, моцная, сканцэнтраваная, з доўгай каштанавай касой і сінімі, як васількі, вачыма, нечым нагадвала ўрача. У тую пару Клава не мела ніякай спецыяльнасці, і само жыццё дыктавала ёй сваю навуку, часам непасільную. Разам з савецкімі войскамі, якія вызвалілі Віцебск, Клава ішла дарогамі вайны на захад у салдацкім шынялі, з сумкай медсястры.

— Напэўна, дадому спяшаецца?! — перарваў думкі Клавы дзед Міхась, які ўсю дарогу кляваў носам.

— А што, далёка яшчэ да станцыі? — пацікавілася Клава.

— Ды не. За вадакачкай. Як выедзем на ўзлесак, адтуль рукою падаць.

Ларыска прагнулася і з цікавасцю глядзела на сіваю бараду селяніна.

— Летам таксама дзяды Марозы бываюць? — спытала яна ў маці.

Дзед Міхась рассмяяўся весела, раскаціста. Следам засмаялася і Ларыска, а праз хвіліну-другую, падставіўшы далоні насустрач дажджавым кроплям, яна прыгаварвала:

— Дожджык, дожджык, перастань, не перашкаджай нам да таты ехаць. Дожджык, дожджык, перастань...

Дамой прыехалі ранішнім цягніком. У паветры было не па-летняму холадна, ветрана. Аўтобусы яшчэ не хадзілі, і таксі не з'яўляліся. А сэрца раптам так часта забілася, што гатова было выскачыць з грудзей. Падумаць толькі: тры месяцы не была дома! Як узрадуецца яе прыезду Казімір і Грышутка.

З цеснага завулка вынырнула грузавая машына, і Клава нечакана для сябе прагаласавала. Шафёр спыніў машыну і, зразумеўшы ўсё з паўслова, ветліва адчыніў кабінку. На вуліцах было яшчэ бязлюдна, калі Клава паstukала ў дзверы сваёй кватэры. На стук вышла сухенькая бабуля — суседка Нікадзімаўна.

— Няма нікога з вашых. Даўно тут не жывуць. Казімір, відаць, у камандзіроўцы. А Грышутка на тым тыдні быў, вунь там пад паліцай ключ пакінуў.

— Дык, значыць, Грышутка з таго часу і не бываў?

— Як у ваду кануў. Я збіралася наведаць яго, ды рэўматызм пачаў трывожыць. Вось адрас, Клавачка.

Праз паўгадзіны Клава паднялася на другі паверх старога драўлянага дома і ў замяшанні спынілася ля дзвярэй з надпісам: «Мальвіна Адамаўна Лахцінская». Палаяла сябе, што так рана прышла людзей трывожыць, але рука сама пацягнулася да званка.

— Вам каго? — з цікавасцю спытала вырасшая на парозе маладая поўная бландзінка з высокай ільняной прычоскай. Па яе выпешчаным твары цёплым прабегаў спалох.

— Тут жыве Грышутка, сын Казіміра Пятровіча? — хвалючыся, спытала Клава.

— Ён у бальніцы ляжыць. На шкарлатыну захварэў.

— Казімір ведае пра гэта?

— Ён сам і адвёз хлопчыка ў бальніцу. А вы хто Казіміру будзеце?

— Жонка я яму...

— Ходзяць тут усякія, будзяць раніцай...

Глуха ляснуў замок, і Клава засталася на лесвіцы адна са сваімі думкамі. Сэрца часта забілася, лоб успацеў, а ногі наліліся, як пудовыя гіры. Усё яшчэ не адрываючы позірку ад дзвярэй, яна хацела спусціцца ўніз, як раптам закружылася таблічка, ссунулася з месца лесвіца і паплыла, паплыла перад вачыма...

Калі вярнулася прытомнасць, яна папрасіла незнаёмую жанчыну праводзіць дадому...

«Што ж цяпер рабіць?» — з болем у душы пытала ў сябе Клава, а ў адказ ёй чулася: «Ходзяць тут усякія. Будзяць раніцай».

Быццам правініўшыся ў нечым непараўным, яна саромілася паказвацца на людзях. Толькі да Нікадзімаўны заглядала часам па справах. І суседка, у сваю чаргу, наведвала Клаву. Аднойчы, калі Ларыска выбегла на двор пагуляць, бабуля зайшла да Клавы на кубак чаю.

— Ты што ж гора сваё ад людзей хаваеш? Пакутаваць цішком — справа нядобрая. Сябе паберажы для дзяцей.

— Цяжка мне, Нікадзімаўна. Так цяжка, што і гаварыць ні з кім не хочацца. Паеду адсюль — можа, на душы палегчае?!

— Паехаць заўсёды паспееш. Толькі ці табе нюні распускаць? Разумная ты, душэўная. Сама гэтага не разумееш, а людзі ўсё бачаць.

Клава маўчала. Па яе бледным твары беглі і гаслі ліхманкавыя плямы. У пакой матылём упырхнула Ларыска. Яна трымала за вуха цацачнага зайца і наўна паўтарала:

— Мамачка, зайчык хворы, як наш Грыша. Аднясем яго ў бальнічку.

Нікадзімаўна, не дапіўшы чай, вышла з пакоя, ціха прычыніўшы за сабой дзверы.

Мілая дзіцячая размова напамніла Клаве пра Грышутку.

«Ці добра ўсё скончыцца? Ці не будзе ўскладненняў?» — неадступным роем замільгалі ў галаве пытанні, да якіх чапляліся і іншыя думкі: «Няўжо ўсяму канец? Няўжо ліслівы голас прывабнай Мальвіны заглушыў у яго душы жывыя галасы дзяцей?!»

Крыўда не давала Клаве спакою, але ў сэрцы ўсё яшчэ трапяталі слабы агеньчык надзеі.

...У канцы вайны лёс звёў іх разам з Казімірам. Яны працавалі ў адной бухгалтэрыі (знаходзячыся на лячэнні ў шпіталі, Клава скончыла бухгалтарскія курсы). Казімір быў простым кампанейскім хлопцам. Любіў добра апрануцца, фарса-

нуць трапным слоўцам. Часам заходзіў да яе, спачатку з таварышамі, потым і адзін... Прыдзе, бывала, на кухню, усмінецца белазубай усмешкай, і работа закіпіць у яго моцных загарэлых руках. «За такім мужам паняй жыць будзеш», — не раз гаварыла ёй цёця, у якой жыла Клава, вярнуўшыся з арміі. На гэтыя словы яна адказвала, што жывой пані ніколі не бачыла і жыць, як пані, не збіраецца. А сэрца выстуквала сваё, і розум ухваліў выбар...

— Пойдзем на вакзал тату з камандзіроўкі сустракаць, — парушыла Клавіны думкі Ларыска.

— Пойдзем лепш да Грышы ў бальніцу. Сёння яго выпісаць абяцалі.

Першы тыдзень Грыша сядзеў дома, перагортваючы падручнікі за пяты клас: у шосты ён перайшоў з пераэкзаменаўкай па арыфметыцы. Паздаравеўшы, перабраўся на гару да галубоў і з «птушынага лёту» маляваў то зараснікі чароту, то сябе з вудамі на беразе.

Казімір не заахвочваў гэтую «пацканіну фарбамі», як ён называў любімыя заняткі сына, і звычайна дакараў: «Не выйдзе з цябе мастака. Дарэмна грошы на пэндзлі траціш». Грыша толькі моршчыўся, а пэндзлі і фарбы ўсё ж купляў за «рублікі», якія выдаваліся яму на школьнае снеданне. Толькі маці было па душы захапленне сына, і яна часта дарыла яму то фарбы, то альбом. Задаволены, ён забіраўся на гару і, прысеўшы ля акенца, браўся за свае эцюды.

А цяпер, калі Клава губляла чалавека, якога кахала і берагла, з якім дзялілася радасцямі мацярынства, у ёй узнімаліся і не вядомыя дагэтуль супрацьборчыя сілы; не проста раўнівае пачуццё да Мальвіны, а нешта мацнейшае, што навалілася нясцерпным цяжарам і выклікала пакутлівы роздум, як жыць далей. Чалавечы гонар устрымаў яе ад магчымасці пайсці па інстанцыях за законнымі аліментамі. Трэба было хутчэй уладжвацца на работу. Але куды пайсці, за што ўхапіцца? У бухгалтэрыю Клаву не цягнула.

Выпадкова яна дачулася, што ў паліклініцы ёсць месца медсястры. А што, калі туды пайсці?!

— Вы па якому пытанню? — бегла агледзеўшы худзенькую Клавіну фігуру, пацікавіўся галоўрач з адпаліраванай ад частага гадзення галавой.

— Я да вас па важнай справе, — камечачы ў кішэні насоўку і заліваючыся румянцам, ціха прамовіла Клава. — Сястрой хацелася б уладзіцца.

— Дзе працавалі ў апошні час?

— У бухгалтэрыі... Але, праўду кажучы, па збегу акалічнасцей. Па прызначэнню я медык, і стаж медыцынскі ёсць: на вайне ў палявым шпіталі працавала.

— Дзеці ёсць?

— Вядома, двое іх у мяне, — ажывілася Клава.

— Зайдзіце на тым тыдні. Штаты ўтрасём, падумаем...

Пакуль у бальніцы «ўтрасалі штаты», суседка Нікадзімаўна паехала да дачкі ў Ленінград, а ў яе пакоі пасяліўся новы жыхар. На выгляд яму было год сорок. Падцягнуты, з высокім чыстым ілбом, з карымі добрымі вачыма новы сусед нечым нагадваў страявога афіцэра. Але, як першым высветліў Грышутка, ён аказаўся вольным мастаком. У яго пакоі не было нічога лішняга: парусінавая раскладушка, завалены эскізамі пісьмовы стол ды незакончаны пейзаж у падрамніку ля акна. Пасля прыватнага «вугла» Іван Пятровіч адчуваў сябе тут нядрэнна, аб чым сведчыў найлепш яго вясёлы настрой.

Клавін сын і новы сусед хутка сышліся характарамі. У суботу, пасля трох, Грыша звязваў свае самаробныя арэжавыя вуды, сусед надзяваў на плечы рукзак і браў з сабой эцюднік. Прыволле прыроды ап'яняла абодвух. Ішлі лесам і палямі. Напаткаўшы возера, насаджвалі на кручок жыўца і выцягвалі з зеленаватай вады вёрткіх акунёў велічыней з вяршок. Улоў пакідалі на з'яданне галкам, а самі, падмацаваўшыся рыбнымі кансервамі, ішлі далей па вузкіх палявых сцежках. Любуючыся пераменлівымі фарбамі захаду, Іван Пятровіч час-ад-часу раскрываў эцюднік, прысаджваўся на кукушкі і наносіў на паперу жывыя, упэўненыя мазкі. Потым перадаваў эцюднік хлопчыку, а сам садзіўся побач і рабіў патрэбныя заўвагі. Урэшце ласкава пытаў:

— Замарыўся, браток? Дадому, напэўна, хочаш?

— Што вы, дзядзя?! Дадому паспеем.

— Гэта як жа так? Мама чакае, хвалюецца. А ну, шапку ў ахапку і — бягом на спадарожную машыну.

Дзяжурства пачалося, як здалося Клаве, звычайна. Яна спакойна хадзіла з палаты ў палату з кнігай, у якой супроць кожнага прозвішча хворага стаяла назва лякарства і доза. Затое ноччу абстаноўка змянілася: «Хуткая дапамога» няспынна дастаўляла ў бальніцу цяжка хворых, і Клава ледзь паспявала рабіць ім уколы.

Пад раніцу ў яе разбалелася галава, па цэле разлілася здрадніцкая стома. Хацелася легчы, заснуць, але дома чакалі дзеці. На яе здзіўленне яны не спалі. Іван Пятровіч разам з імі мітусіўся па гаспадарцы. Грышутка стаяў ля керагаза, а Ларыска разгортвала скрутак з булачкамі.

Клава моўчкі глядзела на мілую яе сэрцу мітусню і ўсміхалася.

...Казімір маўчаў і за тры гады ні разу не наведаў дзяцей. Толькі аднойчы, у дзень нараджэння сына, прыслаў па пошце пяцьдзесят рублёў і лаканічную паштоўку з віншаваннем. Паштоўку Грыша схаваў, каб даказаць пры выпадку дражніўшым яго хлопчыкам, што і ў яго ёсць тата. Усе гэтыя гады Клава чакала Казіміра, жывучы ні замужняй, ні ўдавой. І цяпер, калі лёс паслаў ёй чалавека, у якога вайна адабрала сям'ю і які так збудзіўся па сямейным цяпле, яна прапавала працівіцца новаму пачуццю.

Але сэрца больш не слухала яе, і Клава стала сяброўкай жыцця Івана Пятровіча. Здарылася гэта натуральна, як само жыццё.

Падрасталі дзеці. Грыша па-ранейшаму захапляўся маляваннем і вытрымаў конкурс ў Мастацкае вучылішча. Ларыска вучылася ў школе, Клава працавала сястрой у бальніцы, усё такая ж худзенькая, душэўная. Здавалася, сама прырода і час аберагалі яе душэўную чысціню. Толькі здароўе пачынала крыху здаваць, пабольвала сэрца.

— Я табе, Клавачка, пуцёчку ў санаторый дастаў...

— Дзякую. Але гэта, Ваня, лішняе: у цябе ж няма зімовага паліто.

— З паліто паспеецца. А са здароўем жарты дрэнныя. З'ездзі, падлячыся.

Напярэдадні прыезду Клавы з санаторыя, калі ў кватэры ўсё ззяла чысцінёй, у адчыненыя дзверы з калідора позна ўвечары ўвайшоў незнаёмы Івану Пятровічу чалавек. На ім быў добра пашыты касцюм, праз руку перакінуты бэжавы плашч. На яго бледным твары, у стомленых вачах было нешта такое, што выдавала душэўную пакуту.

— Вы да каго? — ветліва спытаў Іван Пятровіч.

— Разумеете, я жыў у гэтым доме, — збіўчыва гаварыў той. — Іду з вакзала. Дай, думаю, завярну на агенчык. Тут пражывала жанчына з двума дзецьмі. Клавай яе называлі...

— Жыве і цяпер. Заўтра чакаю яе з санаторыя. Калі хочаце яе бачыць, прыходзьце заўтра. Раніцай жонка прыедзе.

— Не, дзякуй. Праз пару гадзін зноў ад'язджаю, — зманіў Казімір. — А дзе Грышутка? Яго хацелася пабачыць...

— У Мастацкае вучылішча паступіў. Паглядзіце, як малое...

Казімір, з прагнай цікаўнасцю аглядаючы сцены, на якіх у новенькім багэце пад шклом віселі карціны ўласнага сына, наблізіўся да дзіцячага ложка, у якім спакойна спала Ларыска. Паглядзіў яе непаслухмяныя каштанавыя валасы. Не адрываючы вачэй ад дзяўчынкі, абмацаў кішэні пінжака і, не знайшоўшы там папярост, рэзка павярнуўся да дзвярэй, хрып-ла выціснуўшы з сябе:

— Мне пара. Спазнюся на цягнік. Бывайце.

Усю ноч прасядзеў Казімір на лаўцы каля Клавінага дома. Вось акно, з якога Клава крычала яму ўслед: «Казік, ты снеданне забыў. Сёння ў цябе сход. Глядзі, прагаладаешся».

«Поўнач, а акно яшчэ асветлена. Заўтра прыязджае Клава. Да яе прыезду рыхтуецца гэты нечым ненавісны мне чалавек. Сам не ведаю, як цяпер мне быць. Дабіцца спаткання? Ведаю, не даруе. Вярнуцца да Мальвіны?! Эх, ды хіба яна прыме мяне з хворымі лёгкімі... Падацца хіба ў вёску, на свежае паветра, на сырадой?!»

Святло ў акне пагасла. У вачах Казіміра зрабілася так цёмна, быццам непраглядная ноч пранікла ва ўсе куткі яго істоты. Было позна, вельмі позна. Дзесьці за паваротам, паляскаючы па рэйках, прайшоў трамвай.

СВЯТЛО КАСТРЫЧНІКА

ЧЫМ нарадзіць цябе, лепш нарадзіць камень: ён спатрэбіўся б, каб заняць сваё месца пры пабудове сцяны» — такімі словамі сустракалі раней нараджэнне дзяўчынкі ва ўзбекскай сям'і. Кожны крок яе быў скаваны суровымі законамі іслама, якія знайшлі сваё ўвасабленне ў каране — свяшчэннай кнізе мусульман.

Узбечку, як рэч, прадавалі і, як рэч, куплялі. Ужо з 9—10 год яе аддавалі ў жонкі таму, хто прапанаваў добры выкуп — «калым». У любы час, без усякага тлумачэння, муж мог даць жонцы развод і выгнаць на вуліцу. У любы час мог пабіць яе, знявечыць і нават забіць. «Як пастух можа зарэзаць любую авечку са свайго статка, так і муж мае права распараджацца жыццём сваёй жонкі», — сцвярджаў адат (права звычай). Пасля смерці мужа ўдава даставалася «ў спадчыну» яго брату або каму-небудзь з бліжэйшых сваякоў мужчын: за яе ж было заплачана, і яна, як і ўся маёмасць нябожчыка, пераходзіла ў рукі наследніка.

Не было горшага лёсу, як лёс узбечкі. Не было больш бяспраўнай істоты. Толькі Вялікі Кастрычнік прынёс ёй святло.

Тэатр імя Наваі. «Дыларам». Народная артыстка Узбекскай ССР Саадат Кабулава ў ролі Дыларам.

Прышоў, нарэшце, час, калі узбекскі народ з дапамогай рускага народа скінуў ланцугі каланіялізма і феадальнага рабства і ўстанавіў у сябе сацыялістычны лад. Вызваліўшы узбечку з пажыццёвай няволі, Савецкая ўлада зрабіла яе раўнапраўным членам сацыялістычнай Радзімы.

...Страшна падумаць, што было б з жыццядараснай, энергічнай дачкой квітнеючай даліны Зераўшана, калі б не родная Савецкая ўлада. Бацькі далі ёй рэдкае імя — Туман, не думаючы, што калі-небудзь для яе праяснее дзень.

Цяжкая доля чакала яе: галеча, нявольніцкае становішча ў сям'і, пазбаўленне самай простага чалавечай радасці — права глядзець на сонца з адкрытым тварам.

Іслам павучаў, што «нават дыханне жанчыны нячыстае», таму яна павінна была закрываць свой твар чачванам¹ і насіць паранджу².

Тут і дамы будаваліся так, каб зусім адгарадзіць жанчыну ад навакольнага свету. Туман Саідава добра памятае вузенькую вулачку роднага кішлака, якая, бы доўгі пусты калідор, бегла то ўправа, то ўлева, нібы просячы ратунку, а паабапал яе панура стаялі высокія і глухія сцены дамоў і двароў. Ні адно акно не выходзіла на яе, ні адно дрэўца не зацяняла. Мёртвая цішыня парушалася толькі пляскам вады ў арыку ды конскім тупатам. Часам узбечка, шчыльна захутаная ў паранджу, з апушчаным на твар чачванам, бяшумна з'яўлялася на гэтай вулачцы.

Юнацтва Туман Саідавай супала з адраджэннем яе роднай зямлі. Стаўшы арганізатарам першага ў родным кішлаку калгаса, яна прайшла шлях слаўнай працаўніцы і шукальніка, палымянага змагара супраць закаранеласці і забабонаў.

Калгас імя Карла Маркса Ак-Дар'інскага раёна Самаркандскай вобласці, старшынёй якога цяпер з'яўляецца Туман Саідава, — буйная шматгалінавая гаспадарка. Бясконцыя арыкі праразаюць палі і сады. Вясной, як толькі зашумяць патокі ў Зераўшане, калгаснікі сеюць бавоўну і пшаніцу; прыгрэе сонца цяплей — бяруцца за работу ў садах; з'яўляцца першыя бледна-зялёныя лісточкі на шаўкавіцах — пачынаюць вырошчваць коканы тутавяга шаўкапрада. Усё цяпер спорыцца ва ўмелых руках. Калгаснікі збіраюць рэкордныя ўраджай бавоўны. Цяжкая доля і бяспраўнае становішча сялянкі даўно мінуліся.

Мы наведаль калгас у гарачую пару ўборкі. Туман Саідава, загарэлая, у хустачцы ледзь ссунутай набок, вельмі вядзе нас у густы цень таполяў і чынар.

На палях Ак-Дар'і сёлета добра ўрадзіла бавоўна.

— Па 40 цэнтнераў збіраем, — гаворыць Туман. — І пераважна машынамі. Баваўнаробы рэспублікі абавязаліся сабраць сёлета 3 мільёны 50 тысяч тон бавоўны. Дабіцца гэтага — наш святы абавязак. У гаспадарлівых руках зямля заўсёды добра родзіць. Паглядзіце на гэтых вясёлых дзяўчат. Яны задаволены вырашчанымі грана-тамі. А вось шчаслівая маці, агра-тэхнік Рысатат Турахаджаева з дачкой у калгасным вінаградніку не нацешыцца з працы сваіх рук.

Шмат у калгасе знатных жанчын брыгадзіраў, звен-нявых, зборшчыц бавоўны.

Саідава вядзе нас па калгасным пасёлку. Уздоўж вуліцы, абсаджанай маладымі дрэвамі, выстраіліся новыя дамы з шырокімі вокнамі, прыгожымі тэрасамі. У кожным па 3—4 пакоі, кухня, прыдняя. Каля дамоў — кветкі: ружы, цюльпаны, нарцысы!

— А вось наша балыніца. Крыху далей — два радзіль-ныя дамы, школа-інтэрнат, яслі.

І здаецца, няма канца пералічэнню калгаснага багацця. Сёлетні ўраджай яго яшчэ больш прымножыць.

Ва Узбекістане з даўн даўна займаліся шаўкавод-ствам. Але наўрад ці ўраджай, які раней збіралі ў цэлым кішлаку, можа параўнацца з ураджаем аднаго звяна Хур-мат Тышаевай або Ханбібі Уманавай.

Калгасніцы камсамолкі Таджыхон Усманава і Нусратхон Гулі-мава з гранатамі ў калгасным садзе.

¹ Чачван — чорная сетка з конскага воласа, якая апу-скаецца на твар і грудзі жанчыны.

² Паранджа — род халата з фальшывымі, закінутымі за спіну рукавамі, які надзяюць зверху чачвана.

...Саадат — азначае шчасце. Саадат Кабулава вырасла ў Маргелане — гарадку працавітых майстроў шоўку. Старое яе не закранула, таму ёй усюды спадарожнічае шчасце.

Здавалася б, стаць дзяўчыне майстрам тэкстыльнай справы. Але заўважылі ў ёй талент спявачкі і шырока адчынілі перад ёю дзверы лепшых музычных школ.

Цяпер Кабулава — праслаўленая савецкая спявачка, удастоена вышэйшага звання народнай артысткі СССР. Паспяхова скончышы Маскоўскую кансерваторыю, Саадат спявае на сцэне Тэатра оперы і балету імя Наваі. Яна глыбока раскрывае зразумелыя ёй вобразы жанчын, якія змагаліся з цёмнымі сіламі мінулага за сваё шчасце і разняволенне. Аб гэтым не раз расказвала ёй маці.

Узбечка па-майстэрску кіруе цяпер машынамі на тэкстыльных камбінатах. Імёны ткачых Садзі Пулатавай і Агулхан Шарыпавай вядомы ўсёй рэспубліцы. Башарот Мірбабаеву — машыніста Ташкенцкай чыгункі — ведаюць далёка за межамі Узбекістана.

Адказную дзяржаўную пасаду займае Ядгар Насрэт-дзінава, якая вырасла ў дзіцячым доме. Вучылася, стала інжынерам, міністрам, а цяпер старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета Узбекскай ССР.

На пасадзе міністра юстыцыі паспяхова працуе Хадзіча Сулейманова — доктар юрыдычных навук, прафесар, правадзейны член Акадэміі навук Узбекскай ССР.

За гады Савецкай улады сотні тысяч узбечак сталі работнікамі аховы здароўя, народнай асветы, дзеячамі навук і культуры. Зараз 16 жанчын рэспублікі — дактары навук і звыш 400 — кандыдаты навук.

Далёка за межамі нашай Радзімы вядома імя Зулфіі — паэтэсы і грамадскага дзеяча. Яе лепшыя творы прысвечаны жанчыне-маці, жанчыне-працаўніцы, барацьбе за мір, за шчасце дзяцей.

Галіна БАКШЭВА

Агратахнік Рысалаат Турахаджаева з адной са сваіх дачок — вучаніцай 1-га класа Хадзічахон — у вінаградніку.

Фота Л. Раскіна.

Чорная павуціна

ЗВЫЧАЙНА павук тчэ павуціну ў вуглах, куды рэдка заглядае вока гаспадыні. Аблюбаваўшы сабе такое месца, павук расстаўляе свае сеткі. У іх трапляе здабыча — муха. Мухамі павук жывіцца. Каб пазбавіцца ад гэтага бруду, дастаткова ачысціць вугал шчоткай. Павуціна лёгка адстае ад сцяны.

Але ёсць другая павуціна. Яе шчоткай не змяцеш. Яна ахутвае розум чалавека і патрэбен час, каб чалавек мог пазбавіцца ад яе...

Па дарозе з Радашковіч на Маладзечна, на ўскрайку вёскі Красоўшчына стаіць дом. Звычайны дом: фундамент, драўляныя сцены, гонтавы дах, толькі коміна няма. Некалькі прыступкаў вядуць у сені. На сценах пакоя, у рамках пад шклом вісяць цытаты з Евангелля, якія пачынаюцца словамі: «І сказаў Хрыстос...» Цытатамі завешаны ўсе сцены. У канцы пакоя — трыбуна, на падлозе — лаўкі.

Гэта малітоўны дом. Тут збіраюцца «браты і сёстры ва Хрысце», як яны адзін другога называюць і як да іх звяртаецца прапаведнік. З трыбуны ялейным голасам ён напускае ў душы людзей атруту песнізму, абьякавасці да жыцця, заклікае верыць у жыццё вечнае, замагільнае.

Нядзеля. Дзень адпачынку. Але баптыстам няма часу адпачываць. У іх малебен.

... Прэсвітар абшчыны Іван Марцішонак прапаведвае аб тым, што да бога трэба ісці цяжкімі сцежкамі, мінаючы шырокія шляхі, якімі ідуць анціхрысты-бязбожнікі.

... Прапаведнік Ілья Казак тлумачыць Евангелле, старанна абыходзячы яго супярэчнасці.

... Дзяўчына, узняўшы ўгару вочы, моцным, прыгожым голасам выводзіць: «Я хачу памерці маладой, не кахаючы, не сумуючы ні аб кім».

... Дзесяцігадовы хлопчук, спіснуўшы рукі ў кулачок, стаіць на каленях. Якія грахі ён так старанна замольвае?

Малебен цягнецца некалькі гадзін. У пакоі душна. Па тварах цячэ пот. Зусім зразумела, чаму ў доме няма печы. Нясцерпнай духаце і гарачыні можа пазайздросціць пекла, якім тут палюхаюць прысутных.

Нават не верыцца, што ўсё гэта адбываецца ў нашы дні, не сто гадоў назад, а цяпер, калі вакол Зямлі кружаць створаныя рукамі чалавека спадарожнікі, калі савецкая касмічная ракета дасягнула Месяца, а аўтаматычная міжпланетная станцыя сфатаграфавала нябачны бок Месяца.

Баптысты выхваляюцца сваёй мараллю, бачаць у ёй сваю «перавагу» над няверуючымі. Што ж гэта за мараль? Яны забараняюць веруючым забіваць, красці, хлусіць, піць гарэлку, курыць, лаяцца, пралюбадзейнічаць. Але ж гэтыя правілы здаўна належалі да агульначалавечых норм паводзін! Камуністычная мараль патрабуе ад чалавека значна большага і перш за ўсё — актыўнага ўмяшання ў жыццё, актыўнай барацьбы за паліпшэнне жыцця ўсіх людзей. Баптысты ж хаваюцца ад жыцця, заплюшчваюць вочы, затыкаюць вушы.

На сталі старшыні калгаса «Новае жыццё» Івана Данилавіча Абадэнкі ляжыць пяць заяў ад калгаснікаў. Яны просяць зняць у іх хатах радыё. Заявы Віктара Мудрага, Міхаіла Мудрага і Стэфы Мазалеўскай напісаны рукою прапаведніка Іосіфа Кульбіцкага.

Баптысцкія прапаведнікі баяцца не толькі радыё. Яны забараняюць сваёй пастве чытаць кнігі, газеты, хадзіць у кіно, клубы, спяваць «мірскія» песні. Яны патрабуюць, каб чалавек усе свае помыслы пакіроўваў толькі да бога.

Але ці так яно ў рэчаіснасці? Старшыня калгаса імя Леніна Леанід Кузьміч Максіменка толькі рукамі разводзіць:

— Што рабіць з баптыстамі? Крадуць бязбожна, хоць ты да кожнага стаў вартаўніка!

У Аляксандры Цыгановіч старшыня высыпаў поўны кошык калгаснай бульбы: дамоў цягнула. Яе бацьку Аляксандра Рыгоравіча злавілі з калгасным аўсом. Васіль Мячэнкаў на будаўніцтве інтэрната ўкраў 17 кг але-

бастру. Трактарыст РТС Рыгор Казак украў кампрэсар. Уладзімір Вайняловіч не толькі сцягнуў разводны ключ, але яшчэ і солі ў радыатар насыпаў, каб сапсаваць трактар. Віктар Мудры з апошніх слоў аблаяў брыгадзіра, калі той зрабіў яму заўвагу. А Іван Харашэвіч, загадчык Красненскага гаспадарчага магазіна, не міргнуўшы вокам, прысвоіў сабе 10 000 рублёў дзяржаўных грошай. Вось вынікі «высокай» маралі баптыстаў.

Як жа гэтыя людзі з'явіліся сярод нас?

Упамянутае намі малітоўны дом пабудавалі гадоў трыццаць назад пры польскіх панах.

— Вярнуўся з Амерыкі ў вёску Валокі нехта Нядзвенкі, — расказвае былы баптыст Мікола Мудры. — Ён нідзе не працаваў, а хадзіў па вёсках і прапаведваў. Яму ўдалося затуманіць свядомасць некалькіх сялян і стварыць баптысцкую абшчыну...

З гэтага і пачалося. Інфекцыя пачала пашырацца.

Калгасны садавод Ілья Казак — адзін са старэйшых баптыстаў. Чатыры сыны яго працуюць трактарыстамі ў РТС, дачка — правадніком на Мінскай чыгунцы. Усе яны таксама баптысты.

У хаце брудна, ложка (нават у лепшым пакоі) не прыбраны, падлога не падмецена, абрус на сталі невядома калі бачыў мыццё. У левым куце — цытата з Евангелля. У белай рамцы пад шклом, на чырвонай матэрыі напісана: «Я же беден и нищ, но Господь печется о мне».

— Які ж ты бедны, калі ў цябе багаты дом, вялікі сад, пчола, сыны зарабляюць, ды і сам працуеш? Няўжо ўсё гэта табе бог даў, а не ты сваімі рукамі здабыў? — спытаў гаспадара намеснік старшыні калгаса Уладзімір Рыгоровіч Кузар, які зайшоў да яго па садовых справах.

— Тут гаворыцца пра беднасць духоўную, — адказаў гаспадар, не падымаючы галавы.

— Праўду кажаш. Чаго-чаго, а беднасці духоўнай у вас хапае...

«Святой справай» лічаць баптысты ўцягванне ў абшчыну новых людзей. За гэта прапаведнікі абяцаюць царства нябеснае.

Марыю Казак баптысты «апрацоўвалі» даўно. Спачатку жанчына толькі пасмейвалася.

— Потым сумна стала, — тлумачыць яна. — Ну і па цікаўнасці схадзіла разы два ў малітоўны дом, бо хадзіць у нас няма куды.

— Як гэта няма куды хадзіць?

— Самы бліжэйшы клуб за сем кіламетраў. Кіно было разы тры за год. У бібліятэцы паказвалі. А там не то што сядзець — стаяць няма дзе.

І сапраўды, у Красоўшчыне ні клуба, ні кіно. У бібліятэцы ёсць тэлевізар, але ж загадчыца Ніна Лагунова вечарамі занята ў вячэрняй школе моладзі. Куды падацца калгаснікам? Разводзіць плёткі з суседзямі?

— Лепш пайсці памаліцца, — адказвае Мар'я Казак. — Там жа добрыя людзі, нічому дрэннаму не вучаць. Збяруцца, паспяваюць песні...

Але ж Мар'і вядома, як заўзяты баптыст Кульбіцкі забіў роднага брата, каб завалодаць яго гаспадаркай, а потым увесь дзень замольваў грэх. Брат забойцы, цяперашні прапаведнік Іосіф Кульбіцкі ў час нямецкай акупацыі быў старастам.

Баптысты знайшлі дарогу і да Ядзвігі Лемантовіч — хворай шасцідзесяцігадовай жанчыны.

— Мы за цябе памолімся, бог вылечыць.

Чаму ж бог не вылечыць самога прапаведніка Іосіфа Кульбіцкага, у якога ногі ў язвах? Да ўрача ён не звяртаецца і больш пятнаццаці гадоў чакае цуда ад бога.

Няхай Ядзвіга Лемантовіч спытае ў былога баптыста Міколы Мудрага, як бог «дапамог» яго хворай жонцы. За панскай Польшчай яна захварэла на апендыцыт. На доктара грошай не было. Звярнуўся ён да бога. Дні і ночы прасіў вярнуць здароўе жонцы, але «ўсявышні» просьбы не пачуў. Тады за хворую пачалі маліцца ўсёй абшчынай. Памагло, як галоднаму паветра. Жонка памерла ў цяжкіх муках. Тады ў яго з'явіліся першыя сумненні: былі б грошы — жыла б жонка, не аказалася грошай — не дапамаглі малітвы.

Няма межаў фальшу баптыстаў. Паводле іх законаў, яны не маюць права сілком цягнуць у сваю веру, але ўсё роўна з настойлівацю фанатыкаў і маніякаў цягнуць на свае малебны дзяцей, забараняюць ім насіць гальштукі, прымаць удзел у мастацкай самадзейнасці, весяліцца. Мікола Мазалеўскі ледзь не да смерці збіў свайго трынаццацігадовага сына толькі за тое, што той пайшоў па-

глядзець тэлевізійную перадачу. Экзекуцыю ўбачыў брыгадзір і выратаваў хлопчыка.

Адзінаццацігадовы Пеця Рабушка з сяла Дуброва тры разы ўцякаў ад бацькоў-баптыстаў у дзіцячы дом. І толькі пасля таго, як умяшалася грамадскасць, хлопчыку дазволілі не вярнуцца дамоў. Цяпер ён вучыцца ў Мінскім сувораўскім вучылішчы.

А колькі трагедый у баптысцкіх сем'ях застаюцца незаўважанымі!

Анатоль Валасевіч — інструктар Маладзечанскага абкома камсамола. Каму, як не яму, трэба змагацца з баптыстамі за кожнага чалавека і не заўсёды чакаць, пакуль той вырасце да камсамольскага ўзросту. У пачатку верасня Анатоль Валасевіч ехаў аўтобусам з Радашковіч у Маладзечна і быў сведкай такой сцэны: на прыпынку Красоўшчына маленькая дзяўчынка з кніжкамі ў руках хацела сесці ў аўтобус, але яе не пускала маці. Яна цягнула дзяўчынку за каўнер паліто, сарвала з галавы хустку. Дзяўчынка плакала і ўпарта лезла ў машыну. На пытанне пасажыраў жанчына нічога не адказала, але дзяўчынку адпусціла. Высветлілася, што гэта вучаніца другога класа. Школа знаходзіцца за чатыры кіламетры ў

«Я хачу памерці маладой, не кахаючы...»

Плебани. Дзяўчынка вельмі хоча вучыцца, а маці-баптыстка забараняе наведваць школу. Анатоль Валасевіч абурэўся, запісаў прозвішча дзяўчынкі ў бланк, але... хутка на яе забыўся і нават не мог знайсці бланк.

Некаторыя баптысты пачынаюць разумець усю недарэчнасць сваёй веры і назаўсёды рвуць з сектай. Пакінулі наведваць малітоўны дом Лідзія Мудрая, Мар'я Кульбіцкая. Мар'ю Семановіч маці сілком вадзіла на малебны. Дзяўчынка адтуль уцякала. Цяпер яна скончыла Ашмянскую школу медсясцёр і чытае сваёй маці Ніне Антонаўне «Біблію для веруючых і няверуючых» Яраслаўскага.

А не так даўно ў Радашковіцкі райком камсамола падала заяву работніца статыстычнага ўпраўлення Вера Чараповіч. Яна хоча быць камсамолкай. «Я ўбачыла, — піша яна, — якое зрабіла ў жыцці глупства і памылку. Цяпер хачу стаць чалавекам, ісці ў адных радах з нашай савецкай моладдзю. З рэлігіяй я ўсё парвала».

Вера зразумела, што рэлігія скіроўвае чалавека ў бок ад жыцця, расказвае яму казкі аб неіснуючым раі на небе і перашкаджае будаваць шчаслівае жыццё на зямлі. Даўно ўжо час паследаваць яе прыкладу ўсім, чый розум і волю аблытвае чорная павуціна.

Л. СЛАВИНА

Любога з бацькоў, якія аддалі дзіця ў школу, хвалюе гэтае пытанне.

Але, перш чым адказаць на яго, высветлім спачатку, ці ёсць сярод паступіўшых у першы клас дзяцей такія, якія могуць самі, без дапамогі бацькоў, выконваючы толькі ўказанні настаўніка, справіцца дома з усімі сваімі школьнымі абавязкамі?

Усе настаўнікі добра ведаюць, што такія першакласнікі, безумоўна, ёсць. І бацькам няма чаго ўмешвацца ў вучэбную работу гэтых дзяцей. Дзеці самастойна зрабляць усё, што патрабуе настаўнік.

Аднак гэта не азначае, што такіх дзяцей трэба пакінуць на саміх сябе і зусім ухіліцца ад школьных спраў. Кожны з бацькоў абавязаны жыва цікавіцца вучэбным жыццём свайго дзіцяці.

Важна стварыць у дзяцей звычку дзяліцца з роднымі ўсім, што адбылося ў школе. Прышоўшы з урокаў, няхай дзіця раскажа вам, што тлумачыла настаўніца, як адказвалі дзеці і яно само, якія заданні трэба будзе выканаць на заўтра і г. д. Знайдзіце час, каб выслухаць дзіця і аднесціся да яго сказаў сур'ёзна і зацікаўлена.

— Як твае школьныя справы, сыноч? — пытае маці маленькага Жэню, які вярнуўся са школы.

— Добра, — коратка адказвае той і пачынае гуляць з кошкай. Але маці не задавальняецца такім адказам.

— Хіба ў вас сёння нікога не выклікалі? — здзіўляецца яна.

— Вядома, выклікалі, — адразу ажывіўшыся, адказвае малы, — ведаеш, колькі атрымаў Віця? Яму за чытанне — пяць. Мне — таксама пяць: я задачку рашыў.

А далей ён ужо свабодна расказвае пра ўсё, што сёння адбылося ў школе.

У другім выпадку дзяўчынка Маша не так лёгка адклікнулася на пытанні маці. Тады маці пацікавілася, што новага сёння тлумачыла настаўніца. Маша тут жа ўспомніла, як цікава расказвала настаўніца, і пачала перадаваць яе расказ маці.

У некаторых сем'ях бацькі, на жаль, не знаходзяць часу і жадання для такіх гутарак. Больш таго, вокрыкамі і насмешкамі яны часам гасяць імкненне дзіцяці расказаць аб тым, што здаецца яму важным. У выніку ў яго не ствараецца звычкі дзяліцца сваімі ўражаннямі, яно замыкаецца ў сабе, а часам можа страціць цікавасць да школьных заняткаў. Мала, аднак, стварыць у сям'і

Ці дапамагаць першакласніку?

Трэба падумаць. Задачу рашае Люда Франкевіч.

атмасферу ўвагі да школьных спраў першакласніка. Важна і правільна арганізаваць усё яго жыццё, наладзіць яго рэжым. Трэба таксама ўлічваць, што малыш яшчэ не ўмее сканцэнтравана працаваць, ён лёгка адхіляецца на побочныя раздражняльнікі: шум, размову, радыё, гуляючы каля яго дзяцей. Таму трэба паклапаціцца, каб нішто яго не адцягвала ад справы.

Усё гэта, натуральна, павінна быць прадметам клопатаў бацькоў. Аднак няма таго, каб бацькоў, якія не задавальняюцца такімі клопатамі. Яны абавязкова хочуць дапамагаць дзіцяці і апекаваць яго нават у тым, у чым яно не мае патрэбы.

Такое абядненне дзейнасці дзіцяці прыводзіць да зніжэння яго разумовай актыўнасці, а з ёй і да развіцця абывацкасці, безадказнасці. Дзіця ўжо само не сочыць, калі яму трэба сесці за ўрок, як яму выконваць заданне, ці правільна яно яго выконвае або дапускае памылкі. Яно прывычаецца да таго, што ўсё гэта — клопаты бацькоў.

Акрамя таго, некаторыя бацькі суправаджаюць сваю празмерную дапамогу непрыемнымі заўвагамі і нават пакараннямі. У выніку ў дзіцяці ўзнікае антыпатыя да самога вучэння. Тым часам яно магло б самастойна і паспяхова вучыцца, калі б не дакучлівая і прыгнятальная апека бацькоў.

Побач з самастойнымі дзецьмі ў першым класе, аднак, сустракаюцца і такія малышы, якія сапраўды маюць патрэбу ў няспыннай дапамозе бацькоў.

Некаторыя дзеці дрэнна разумеюць тое, што ім растлумачыла настаўніца, і дома не могуць выканаць урока без дадатковых тлумачэнняў

бацькоў. Іншыя — забываюць пра свае абавязкі і патрабуюць заўсёды напамінкаў. Трэцяя, хоць і ведаюць аб неабходнасці рыхтаваць урокі, але ўхіляюцца ад работы. Іх даводзіцца гвалтам садзіць за ўрок і ўвесь час правяраць, ці ўсё яны зрабілі.

Агульная прычына гэтых з'яў заключаецца ў недастатковай падрыхтаванасці дзяцей да школьнага навучання.

Чым вызначаецца гатоўнасць дзіцяці да навучання?

Не толькі яго агульным развіццём, запасам яго першапачатковых жыццёвых уяўленняў. Важную ролю адыгрываюць і выхаваныя ў ім уменні і звычкі паводзін.

Так, для разбалаванага дзіцяці, якое не ведала да школы якіх-небудзь абавязкаў, можа аказацца цяжкай неабходнасць выконваць такія школьныя абавязкі, як уважліва слухаць настаўніка ў класе, штодзённа рыхтаваць хатнія заданні і да т. п.

У школу часам прыходзяць дзеці, якія прывычаліся выконваць хатнія даручэнні так-сяк, надбайна, не даводзячы да канца.

Што ж рабіць з такімі дзецьмі?

Адказ можа быць толькі адзін. Калі гэтыя хібы ў навыках і ў звычках паводзін дзіцяці не ліквідаваць з самага пачатку школьных заняткаў, то яму вучэнне будзе давацца цяжка. Замест любові і цікавасці да вучэння дзіця будзе ўсё больш адчуваць агіду да яго.

Паглядзім жа, як некаторыя бацькі дапамагаюць такім дзецям.

Дзяўчынка Маша, якая не прывычалася да школы да якіх-небудзь абавязкаў, і цяпер мала клапаціцца: спозніцца яна на ўрок ці не, ці ўсё яна захапіла для заняткаў.

— Уставай, — будзіць яе маці, — спознішся ў школу.

Але дзяўчынка не хоча падымацца. — Машанька, хутчэй уставай, ужо позна, — напамінае бацька, але і гэта не дапамагае. Толькі пасля шматразовых напамінаў дзяўчынка, нарэшце, пачынае (хоць ужо вельмі позна) марудна і спакойна апранацца. Яе падганяюць, а потым, бачачы, што дачка позніцца, пачынаюць ёй дапамагаць.

Нарэшце, Маша гатова. Але тут маці вырашыла правярць, ці ўсё патрэбнае ўзяла дзяўчынка з сабой. Аказваецца — забыла рукадзелле і кнігу для чытання.

Бацькам Машы не падабаецца такая абыходнасць дзяўчынкі, але яны сунуць сябе: «Пасталее — зменіцца». Аднак час ідзе, а справа не змяняецца. У Машы з'яўляюцца ў школе новыя абавязкі, але гэта толькі павялічвае клопаты бацькоў, а не дачкі.

— Нешта мы не так робім, — гавораць бацькі. Сапраўды, па-іншаму трэба дапамагчы Машы ў яе новым жыцці. Вельмі важна, каб яна сама імкнулася не спазняцца, сама клапацілася, каб у партфелі ўсё было ў парадку. Гэта не з'явіцца ў яе, калі бацькі будуць на кожным кроку падганяць і апекаваць яе.

Бацькі здолеюць пазбегнуць гэтай памылкі, калі зразумеюць, што іх галоўная задача — выпрацаваць у дзяўчынкі прывычку і ўменне самастойна выконваць свае школьныя абавязкі.

Тут перш за ўсё важна выкарыстаць зацікаўлены адносіны першакласніка да школы і настаўніка, жаданне заслужыць пахвалу настаўніка і пазбегнуць вымоў.

Як жа дзейнічаць бацькам? Вядома, яны павінны дапамагчы дзіцяці ў тым, з чым яно само не спраўляецца, напрыклад, своечасова разбудзіць (дзеці ў гэтым узросце лёгка могуць праспаць час устанавлення). Але не трэба яго ні гвалтам падымаць, ні бяскопча напамінаць, каб яно ўстала. Калі яно будзе цвёрда ведаць, што ніхто гэтага не пачне рабіць, яно значна хутчэй прывычаіцца самастойна і хутчэй уставаць.

Таксама трэба дзейнічаць з мыццём, адзяваннем, праверкай партфеля і г. д.

Вядома, трэба палегчыць дзіцяці выкананне многіх спраў, калі яго да школы не прывучылі хутка і акуратна апранацца, мыцца, не расцягваць працэс яды. У гэтых выпадках можна непрыкметна яму дапамагчы, напрыклад, зашпіліць некаторыя гузікі, зашнураваць чаравік, на снеданне даваць яду, з якой можна хутка справіцца.

Возьмем другі выпадак. У першакласніка Валодзі да школы не выпрацавалі звычкі акуратна і да канца выконваць справу, якой ён заняты. Маці лічыла, што ад малых гэтага і не варта патрабаваць: як намалюваў, так і добра; як змог, так і наклеіў малюнак. Паступіўшы ў школу, Валодзя перанёс гэтую дрэнную звычку на свае ўрокі. Напісана літара не па лінеечцы — няважна, брудны сшытак — ну і добра. Але цяпер маці ўжо хацелася, каб хлопчык усё выконваў акуратна. І яна дабівалася гэтага з дапамогай пагроз і пакаранняў, патрабуючы ад яго па некалькі разоў перапісваць брудную,

дрэнна выкананую работу. Паміж маці і сынам не спыняліся канфлікты.

Памылка маці была ў тым, што яна любымі сродкамі дабівалася ад хлопчыка якаснага выканання той ці іншай асобнай работы. Тым часам задача заключалася ў тым, каб выклікаць у самога Валодзі жаданне кожную работу выконваць добра і даводзіць да канца. А гэтага прыняк і пакараннем не даб'ешся.

Тут перш за ўсё трэба правільна арганізаваць практычную дапамогу малым у вучэнні. Яна павінна быць мінімальнай і ні ў якім разе не заглушаць самастойнасці дзяцей і іх уласнай адказнасці за сваю работу. У той жа час гэтая дапамога павінна быць дакладна накіравана іменна на тое, у чым дзіця сапраўды адчувае цяжкасць. Так, калі вучань спяшаецца пры пісьме, крыва сядзіць або няправільна трымае ручку і г. д., трэба звярнуць яго ўвагу на гэта і наглядна паказаць, як правільна працаваць. Асабліва важна палегчыць дзіцяці працэс той работы, якая яго непасрэдна не захапляе. Для гэтага, скажам, маці можа прапанаваць яму працаваць побач з ёю. Дзіця будзе занята сваёй справай, а маці — сваёй. Можна тут жа ўмовіцца, што кожны стараецца выканаць сваю работу як мага лепш, а затым па заканчэнню паглядзець — у каго як атрымалася.

Толькі тая дапамога акажацца карыснай, якая ліквідуе самыя прычыны цяжкасцей, што ўзнікаюць у вучэнні дзяцей.

(Часопіс «Семья и школа»).

Ці ведаеце вы што...

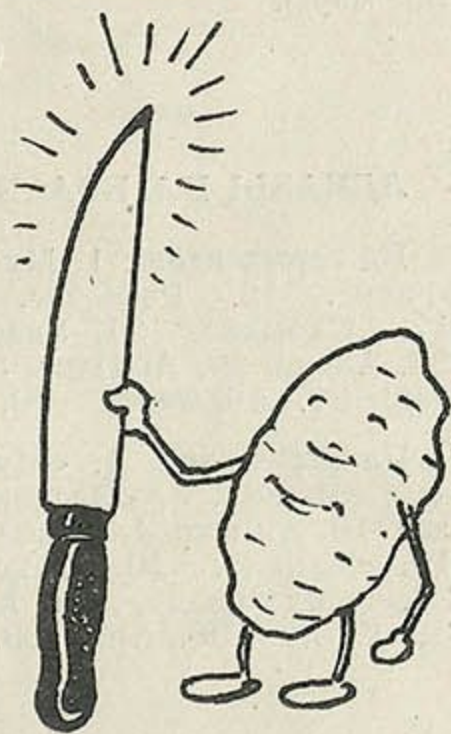
Новыя дываны нельга чысціць ні пыласосам, ні жорсткай шоткай, а трэба злёгку праціраць вільготным шматком. Толькі прыблізна праз чатыры тыдні для чысткі дывана можна карыстацца пыласосам і шоткай.

Тлустыя плямы на дыванах знішчаюць з дапамогай шматка, змочанага ў чыстым бензіне.

Калі ваш дыван доўгі час знаходзіцца ў карыстанні і страціў свой пачатковы выгляд, то фарбы на ім можна асвятляць, працёршы яго старанна вадой з разведзеным у ёй воцатам. Можна таксама ўзяць раствор з двух літраў вады і сталовай лыжкі шкіпінару. Але трэба памятаць, што перад абціркай дывана яго належыць добра пачысціць.

Пацямнелыя кухонныя нажы варта пацёрці сырой

бульбінай, і яны зноў стануць блішчэць.

Бульба ў мундзірах будзе куды смачней, калі ў бульбінах на адным месцы зрабіць надрэзы і гатаваць у салёнай вадзе.

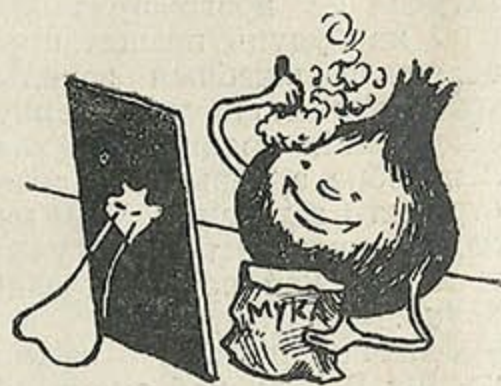
Добра дапамагае супроць перхаці рэгулярнае мыццё

галавы настоем ліпавага цвету. Яшчэ лепш, калі перад мыццём уціраць у скуру галавы лімонны сок або раствор борнай кіслаты (1 чайную лыжку на паўстакана гарачай вады).

Брудныя скураныя сумачкі спачатку чысцяць вадой з невялікай колькасцю воцату. Калі сумачка высахне, праціраюць сумессю збітага яечнага бялка і шкіпінару, а потым наводзяць блыск мяккім шарсцяным шматком.

Каб луска пры чыстцы рыбы не разліталася па кухні, рыбу кладуць у вялікую міску з вадой і чысцяць яе там.

Запраўляць ежу каровіным маслам трэба па магчымасці пасля таго, як яна будзе гатова, бо ў час кіпення разбураюцца вітаміны, якія знаходзяцца ў масле.

Каб нарэзаная кружочкамі цыбуля пры падсмажванні не падгарэла і не чарнела, яе трэба крыху прыпудрыць (прысыпаць злёгку) мукой перад тым, як класці на патэльнію.

Каб добра захавалася тэматная паста ў адкрытым вамі слоіку, наліце зверху тонкі слой алею.

ПОСПЕХ ЛЯЧЭННЯ

Чытачка Варанейка Н. І. з Мядзеля звяртаецца з пытаннем «Ці паддаюцца лячэнню хворыя на хранічны туберкулёз?»

Туберкулёз вылечваецца пры ўмове, калі хворы своечасова звяртаецца за медыцынскай дапамогай. Рана распазнаны туберкулёз хутчэй і лепш паддаецца лячэнню. На жаль, хворы не заўсёды своечасова выяўляе туберкулёзную інфекцыю, бо яна адрозніваецца ад іншых інфекцыйных захворванняў. Некаторыя формы туберкулёзу лёгкіх могуць доўгі час працякаць неадчувальна для хворага, без выражаных успышак. Пры так званым халодным цячэнні туберкулёзу хворы не ведае аб сутнасці хваробы, што нярэдка з'яўляецца прычынай запозненага выяўлення яе і прыводзіць да цяжкіх хранічных форм.

Дзяржаўным заканадаўствам прадугледжваюцца агляды насельніцтва на туберкулёз з мэтай ранняга яго выяўлення. Акрамя таго, у абавязковым парадку неабходна правярацца ў паліклініцы пасля перанесенага грыпу, бранхітаў, запалення лёгкіх і іншых захворванняў, бо пад выглядам гэтых захворванняў можа скрыта працягвацца туберкулёз.

Чым пазней выяўляецца туберкулёз, тым цяжэй ён вылечваецца. Але і пры рана распазнанай хваробе існуе пагроза яе прагрэсавання, калі не будуць прыняты неабходныя лячэбныя захады.

Хранічныя формы туберкулёзу лёгкіх працякаюць хвалепадобна з перыядамі абвастрэння і заціхання. Чым маладзей хранічны туберкулёз, тым даўжэй перыяды заціхання.

Задача лячэння заключаецца ў тым, каб зняць абвастрэнне і пadoўжыць заці-

ханне. У перыяд заціхання арганізм хворага папаўняецца запаснымі сіламі для далейшай барацьбы «з унутраным ворагам» — туберкулёзнай палачкай і павышае сваю супраціўляльнасць да яе.

Зразумела, лячэбны працэс павінен праходзіць у туберкулёзных бальніцах або стацыянарах пры туберкулёзных дыспансерах.

Для лячэння ўжываюць розныя прэпараты: стрэптаміцын, фтывазід, паск у спалучэнні з ляркаствамі, якія ўмацоўваюць арганізм хворага. Вялікая роля рэжыму харчавання, адпачынку, санаторнага лячэння і г. д.

Лячэнне хворых з хранічнымі формамі туберкулёзу лёгкіх — працяглае: 6—9—12 і больш месяцаў. Ужо праз два месяцы лячэння ў часткі хворых рассасваюцца свежыя ачагі, змяншаецца размер поласцей распаду. Аднак каверна закрываецца толькі ў нямногіх. Куды часцей спыняецца бацылавідзяленне, якое пры спыненні лячэння можа аднавіцца.

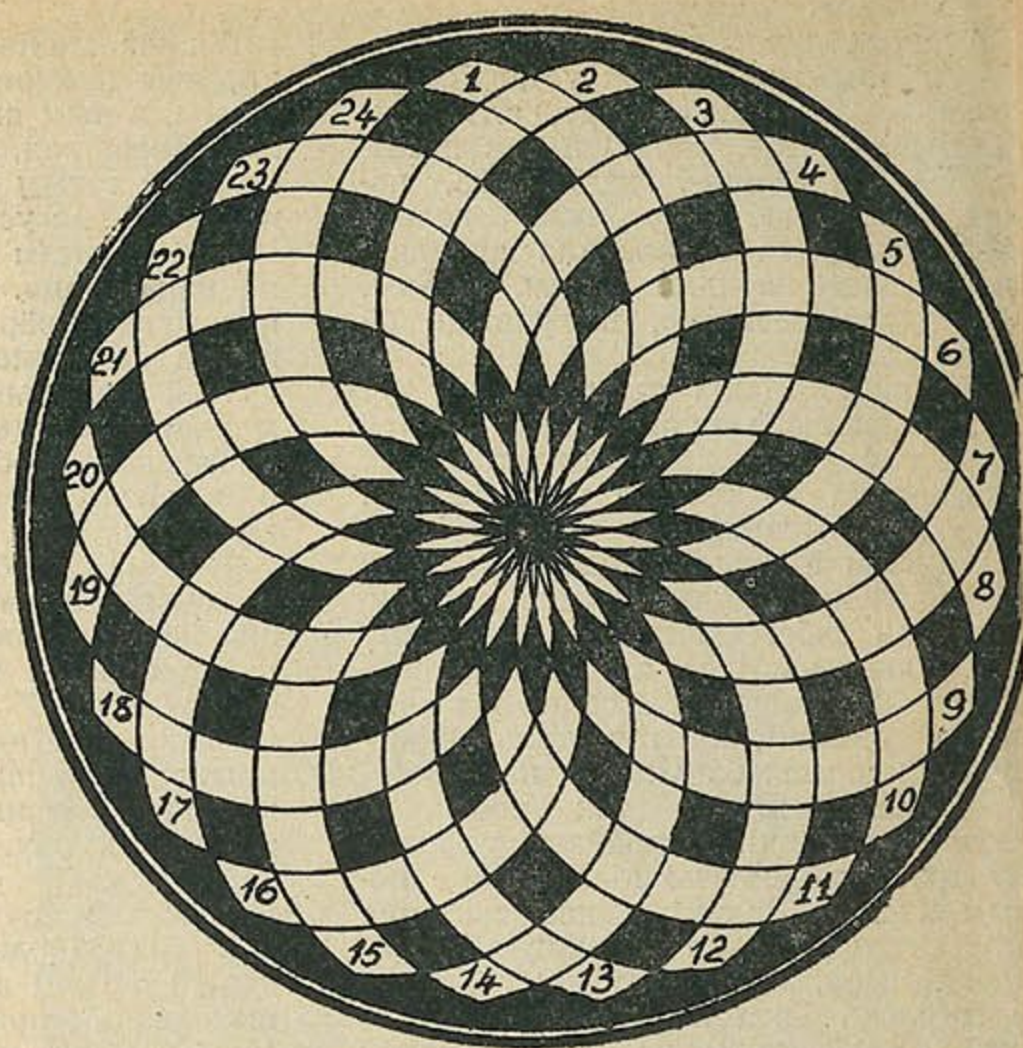
Поспех лячэння залежыць таксама ад паводзін хворага, свядомых адносін да сваёй хваробы, захавання рэжыму і лекавых назначэнняў урача.

Са сказанага можна зрабіць вывад: пры лячэнні хворых з хранічнымі формамі туберкулёзу лёгкіх здымаецца або аслабляецца ўспышка (вядома, у залежнасці ад цяжкасці працэсу), падаўжаецца жыццё і ва многіх выпадках хворыя вылечваюцца.

Л. ІРГЕР,

галоўнага ўрача

Мінгартубдыспансера № 1.

К Р А С В О Р Д

1. Найменшая велічыня. 2. Горы ў Азіі. 3. Кароткі пераказ зместу навуковай працы. 4. Камедыя М. В. Гогаля. 5. Цукар. 6. Горны масіў у Афрыцы. 7. Герой рамана М. Шолахава «Паднятая цаліна». 8. Праца К. Маркса. 9. Чалавек, які пакутуе ад недахопу мовы. 10. Аўтар апавесці «Подзвіг Севастопалю». 11. Пагадовы запіс падзей. 12. Празмерная напаленасць. 13. Цана без дадатковых нацэнак. 14. Чалавек, які ўводзіць што-небудзь новае. 15. Вядомы беларускі фалькларыст. 16. Канфлікт. 17. Горад у Афганістане. 18. Герой рамана І. С. Тургенева «Бацькі і дзеці». 19. Упадзіна на паўвостраве Мангышлак. 20. Узнагарода за працу. 21. Друкарскі апарат. 22. Рака ў ЗША. 23. Пагадненне. 24. Востраў на Ахоцкім моры.

Склала Яўгенія РОДЗЬКІНА

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 10

Па гарызанталі: 1. Мус. 5. Вах. 7. Антыномія. 11. Лагуцька. 12. Рэнэсанс. 13. Франк. 16. Калібры. 17. Скрыпка. 21. Увага. 22. Сподак. 23. Капела. 24. Анонс. 29. Андатра. 30. Габітаў. 34. Брэст. 35. Мурадэлі. 37. Абалонка. 39. Кукубенка. 40. Ода. 41. Дар.

Па вертыкалі: 1. «Муму». 2. Сальгары. 3. Страфа. 4. «Жмуркі». 5. «Вяснянка». 6. Хаос. 8. Невад. 9. Заолаг. 10. Анішка. 14. Гіпапатэм. 15. Цырульнік. 18. Лукас. 19. «Манон». 20. Такса. 25. Унікум. 26. Грыцэнка. 27. «Маскарад». 28. Макакі. 31. Абіўка. 32. Дэліб. 33. Стайня. 36. Арго. 38. Одэр.

На першай старонцы вкладки — работніца Віцебскага завода электравымяральных прылад Елізавета Глаздоўская (чытайце на 4 і 5 стар.).

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 02506.

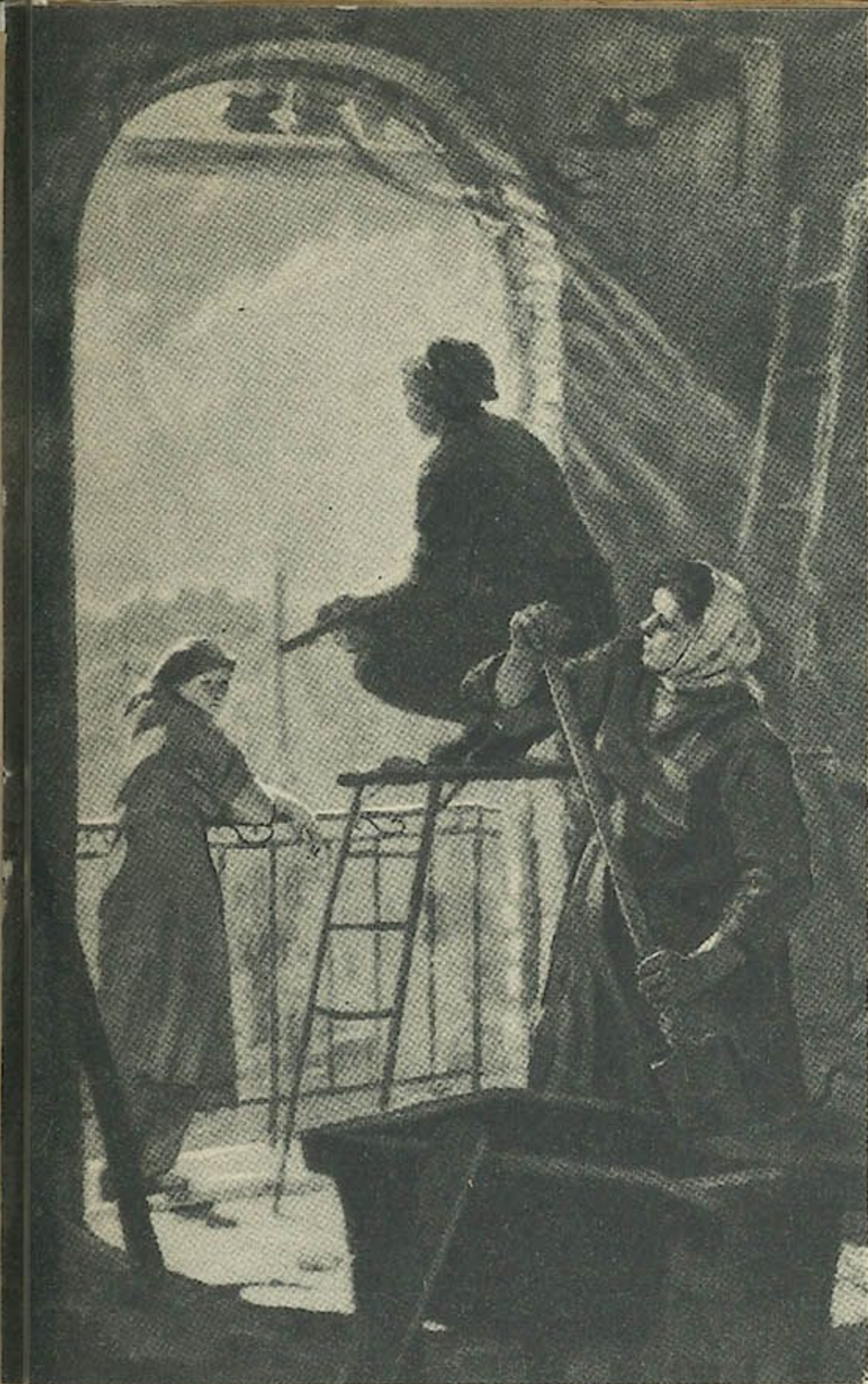
Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 4/XI-59 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 170 000 экз. Зак. 576.

А. Замай «Вясна».

Шлях у мастацтва

МІНУЛА шэсць год навучання. Колькі энергіі патрачана на набывццё прафесіянальных навыкаў, на расшырэнне кругагляду! Толькі цяпер першыя выпускнікі мастацкага аддзялення Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута могуць заявіць:

— Не дарэмна патрацілі час!

Сярод работ выпускнікоў віднае месца займаюць кампазіцыі маладых мастацкаў М. Дзянісавай, А. Замай, І. Саковіч.

Маргарыту Дзянісаву, дачку агранома, цікавіць тэма калгаснай працы. У сваёй карціне яна паказвае групу жанчын на праполцы ільну. Хмарны, ветраны дзень. На полі энергічны рытм працы. У цэнтральнай фігуры адчуваецца гаспадыня палёў.

Палатно Алы Замай прысвячаецца нашым жанчынам-будаўнікам. Тынкоўшчыцы канчаюць будаўніцтва новага дома. Веснавое сонца залівае ўсю сцэну. Сакавіты каларыт,

простыя позы дзяўчат — усё гэта ўспрымаецца як песня радаснай стваральнай працы.

«Ой, рэчанька, рэчанька!» — так назвала сваю работу Ірына Саковіч. Поўная чароўнасці група дзяўчат на беразе рэчкі. Гледача ахапляе лірычны роздум, нібы навеяны вядомай народнай песняй. Мастачы ўдаецца выклікаць гэты настрой дзякуючы ўдаламу падбору вясчэрніх фарбаў, дзякуючы стварэнню мілага сэрцу беларускага краявіду.

Мастачкі старанна збіралі матэрыял, малявалі шматлікія эцюды і эскізы, шукалі найбольш выразнага вырашэння тэмы.

У інстытуце дыпломнікі былі акружаны вялікай увагай, ву-

чыліся ў спрактыкаваных педагогаў, выезджалі на экскурсіі ў лепшыя музеі краіны.

Беларусь да рэвалюцыі не ведала ні мастацкіх школ, ні музеяў. Таленавіты чалавек з народа з неймавернымі цяжкасцямі прабіваў сабе дарогу да творчасці. Але большасць талентаў гінула, не паспеўшы праявіць сябе.

У нашай рэспубліцы цяпер шмат мастацкіх студый, ёсць сярэдняя і вышэйшая мастацкія навучальныя ўстановы.

Новы атрад маладых мастакоў зойме належнае месца ў мастацкім жыцці рэспублікі. Пажадаем ім творчых поспехаў. Вучэнне ў інстытуце закончана, вучэнне ў жыцці працягваецца.

М. Дзянісавя «У полі».

І. Саковіч «Ой, рэчанька, рэчанька!».

Modor

